

TURINYS

4

IŠ ARTI

Karinė penkiakovė – idealus sportas kiekvienam kariui

16

AKTUALIJOS

Perspėjimas NATO: dronai negali pakeisti tankų

19

18-osios rotacijos NATO daugianacionalinė kovinė grupė

20

Norvegija padės Vokietijai įsigyti sistemų *Patriot*

22

FOTOREPORTAŽAS

Ištvermės, valios ir vienybės išbandymas

30

ARSENALAS

DELTA: kai karo imasi programuotojai

42

VALIA PRIEŠINTIS

Leonas Čerškus. Lietuvos kario atsiminimai. XI dalis

56

KARO ISTORIJA LINKSMAI

Neprisiesime!

Gerbiamieji KARIO skaitytojai,

prisimenant karinės literatūros klasiką bei atsižvelgiant į savotišką pato situaciją rusijos vykdomame kare prieš Ukrainą, būtų galima sakyti, jog „tame fronte nieko naujo“: demokratiškosios Europos lyderiai ir toliau žongliruoja įvairiais pareiškimais bei deklaracijomis, kurių skambesys neretai gerokai viršija realios paramos nuo kremliaus agresijos besiginančiai šaliai apimtis, maskvos simpatikai toje pačioje Europoje nesibodi pamokslauti Volodymyrui Zelenskiui, o Jungtinių Amerikos Valstijų laikysena jau senokai gali būti apibūdinama kaip nepastovumo konstanta.

Tačiau ukrainiečių tvirtybė bei išradingumas yra tai, kas dar leidžia laikytis bent kiek optimistinės vilties. Ne per seniausiai matėme aukščiausio lygio operaciją „Voratinklis“, sunaikinusią nemažą dalį strateginio rusijos oro laivyno. Dabar gi Kyjivas į dienos šviesą ištraukė savos gamybos raketas *FP-5 Flamingo*, galinčias naikinti priešo taikinius net iki 3 000 kilometrų atstumu, ir – svarbiausia – ukrainiečiams nebereikės „atsiklausti leidimo“ dėl jų panaudojimo.

Belieka tikėtis, kad jau artimiausioje ateityje sulauksime smagių žinių apie tikslus *Flamingo* smūgius, įtrauksiančius „taikius“ rusijos gyventojus į karą, kurio jie tikrai nelaukia savame kieme, nors jame kartkartėmis savanoriškai ir susisprogdina koks nors „specialiosios karinės operacijos“ veteranas.

Pagarbiai
Darius Varanavičius,
vyriausiasis redaktorius

REDAKCIJA

- vyr. redaktorius
Darius Varanavičius,
Darius.Varanavicius@mil.lt
tel. +370 5 210 3897
- redaktorius Dalius Žygelis,
Dalius.Zygelis@mil.lt
tel. +370 5 273 5744
- korespondentai:
Ilona Skujaitė, tel. +370 5 210 3895,
Žydrė Švobienė, tel. +370 5 278 5285,
Augustė Janutaitė, tel. +370 5 264 8573,
Darius Sutkus, tel. +370 5 210 3896,
Lukas Yla, tel. +370 7 068 0270
- dizainerė Aistė Lapinskaitė,
tel. +370 5 210 3896
- administratorė Aušra Narsutytė,
tel. +370 5 210 3895
- archyvo tvarkytojas
Valdas Balciukevičius,
tel. +370 5 210 3895

Adresas

- Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius
- Norintiems užsisakyti
šį žurnalą kreiptis:
tel.: +370 5 210 3895,
+370 5 210 3897
arba el. paštu
Ausra.Narsutyte@mil.lt

I ir IV viršeliuose –

www.flickr.com nuotr.

- Leidėja – Krašto apsaugos ministerija
- Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone
- Nuotraukos, rankraščiai negražinami ir nerenzuojami
- Tiražas 2 700 egz. (lietuvių k.); 300 egz. (anglų k.)
- Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.
- ISSN 2029-5669
- Užs. GL-501

Prisidėk prie
bendrų tikslų!

**BROLIAI
AITVARAI**

€ Skirk 1,2%   Įsigyk Brolių Aitvarų atributikos

BroliaiAitvarai.lt

ILONA SKUJAITĖ

Kuo geresnis fizinis pasirengimas, tuo lengvesnė tarnyba, o karinės penkiakovės rungtys yra maksimaliai priartintos prie kario kasdienių užduočių, taigi treniruotės padeda siekti ne tik medalių, bet ir karybos aukštumų. Dabar yra itin palankus metas išbandyti karinę penkiakovę, nes šio sporto veteranai ieško, kam perduoti sukauptą patirtį, o pergalė Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionate atveria duris į Europos ir pasaulio čempionatus.

KARINĖ PENKI IDEALU SPORTA KIEKVI KARIUI

Mjr. Justinas Čekanauskas Lietuvoje šiuo metu gauna daugiausiai taškų karinės penkiakovės varžybose.

išbandyti jėgas Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionate. Užėmęs 11-ąją vietą asmeninėje įskaitoje suprato, kad įdėjęs darbo gali pasiekti kur kas daugiau. Vis dėlto dėl pratybų ir kursų gausos šiuose čempionatuose

jam pavykdavo startuoti kas antrus metus. Įsimintiniausias buvo 2023 m. Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionatas, kai prieš pasukutinę rungtį jis buvo 5-ojoje vietoje ir nuo pirmaujančio kario atsiliko apie

3 min., tačiau 8 km kroso rungtyje jam pavyko „ištirpdyti“ šį skirtumą ir galutinėje įskaitoje nugalėti. „Karinė penkiakovė turėtų būti neatsiejama Lietuvos kariuomenės rengimo dalis, kadangi visos 5 rungtys yra kariškos ir jas galima pritaikyti mūšio lauke. Šis sportas reikalauja labai didelio universalumo, užsispyrimo, nusiteikimo, kovotojo dvasios, ištvermės bei pasitikėjimo savimi, o visos šios savybės yra labai svarbios kariui. Gaila, kad karinės penkiakovės populiarumas Lietuvos kariuomenėje mažėja“, – sakė mjr. J. Čekanauskas.

1 000 taškų šaudymo ir plaukimo rungtyse yra pasiekęs ir ilgametis rinktinės narys plk. lt. Algirdas Revaitis, gynybos atašė pavaduotojas Vokietijos Federacinėje Respublikoje. „Šioje sporto šakoje mane žavi asmeninio pasirengimo ir sėkmės derinys. Įdomiausia tai, kad ir kiek besitreningtum, savo galutinio rezultato nežinai tol, kol nebus baigtos visos penkios rungtys. Kuo mažiau patirties turi, tuo labiau rezultatas gali svyruoti, kartais net iki 300 taškų. Žinoma, visada norisi kuo geresnio rezultato,

Geras pasirodymas Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionate – tramplinas į tarptautines varžybas.

Karinė penkiakovė ugdo atkaklumą, ištvermę ir jėgą – visos šios savybės yra labai svarbios kiekvienam kariui.

bet ne viskas taip paprasta. Nors mums trūksta naujų atletų, patyrę kariai nuolat grįžta į čempionatus ne tik dalyvauti, bet ir siekti maksimalaus rezultato“, – pasakojo karininkas.

Į karinės penkiakovės elitą jis įsiveržė žaibišku greičiu – Lietuvos kariuomenės čempionate pasiekęs puikių rezultatų tapo rinktinės nariu, o po metų jau dalyvavo tarptautinėse varžybose. Šiame sporte jis jau beveik du dešimtmečius. Vasarą sėkmingai startavo Šiaurės šalių ir Europos čempionatuose, tačiau sako, kad dabar rinktinėje vyksta kartų kaita – puikiausia proga jaunimui. „Kai karinę penkiakovę pasirinkome mes, daug ką reikėjo suprasti ir išsiaiškinti patiems. Dabar jaunimui atsiveria kur kas paprastesnis kelias – lengvesnis ir įdomesnis, nes mes, vyresnieji, dar sportuojame ir galime ne tik pasiruošimo metu, bet ir per varžybas patarti, kaip tobulinti techniką, į ką atkreipti dėmesį, ko vengti. Treniruotės yra viena, bet patarimai per varžybas – aukso vertės, jie reikalingi pradedantiesiems“, – įsiti-

kinęs plk. ltn. A. Revaitis.

Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionatai kasmet tampa naujų talentų atradimų arena. Pasiekus gerų rezultatų atsiveria galimybė dalyvauti Šiaurės šalių čempionate, vėliau – ir Europos ar pasaulio kariškių čempionatuose. Šių metų Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionate, rugsėjo 24–26 d. Kaune, čempionų titulą gins pastaraisiais metais stipriausia Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono komanda. Dalyvius priims Divizijos generolo Stasio Raštikio Lietuvos kariuomenės mokykla (LKM), čia vyks kliūčių ruožo ir granatų mėtymo varžybos. Kitų rungčių kovas bus galima stebėti Kazlų Rūdos

poligono šaudykloje (šaudymas), Kauno miesto sporto mokyklos „Startas“ baseine (plaukimas) ir Kleboniškių miško trasoje (krosas).

Penkių rungčių iššūkis

Karinė penkiakovė žavi tuo, kad ją propaguojantys atletai sugeba gerų rezultatų pasiekti keliose srityse vienu metu. Pasak plk. ltn. A. Revaičio, didžiausias iššūkis – išlaikyti gerą karinių ir sportinių savybių, tokių kaip ištvermė, jėga, greitis ir taiklumas, balansą. Anot jo, šis sportas yra geras tuo, kad jei vienoje rungtyje nesi stiprus, galutinį rezultatą lemia visų penkių rungčių taškai. „Tai leidžia

pasiekti gana gerą bendrą rezultatą. Pavyzdžiui, jei esi labai stiprus bėgikas, bet neturi pakankamai jėgos ir taiklumo mesdamas granatą ar nerviniesi šaudydamas, bėgimas padeda kompensuoti šiuos trūkumus. Nesu nei labai geras bėgikas, nei plaukikas, tačiau taškų suvestinė lemia, kad galiu siekti aukštų rezultatų“, – pasakojo karininkas, sutikęs plačiau pakomentuoti kiekvienos rungties iššūkius.

Karinės penkiakovės varžybos visada prasideda nuo šaudymo, kurio metu sportininkai turi pademonstruoti taiklumą ir ramybę. Rungtį sudaro du etapai – lėtasis ir greitisis šaudymas. Šaudykloje, anot plk. ltn. A. Revaičio, tvyro didelė įtampa, nes prasti rezultatai gali lemti ankstyvą pasitraukimą iš kovos dėl aukščiausių vietų. „Po šaudymo – kliūčių ruožas: 500 m distancijoje reikia įveikti 20 kliūčių. Tai itin svarbi ir daug jėgų reikalaujanti rungtis, nes sportininkai nežino, kada juos užklups nuovargis, tačiau finišavus akimirksniu užplūsta pergalingas pasididžiavimas ir džiaugsmas“, – pasakojo karininkas.

Kita rungtis – 50 m plaukimas su kliūtimis. Tai dinamiškas dalykas, todėl reikia ne tik plaukimo, bet ir

vikrumo bei nėrimo įgūdžių. Pasak plk. ltn. A. Revaičio, nereikėtų manyti, kad ši rungtis skirta tik plaukikams, nes kliūtys sumažina plaukimo dalį, o bendras rezultatas priklauso nuo įgūdžių kompleksiško.

Ketvirtoji rungtis – granatų mėtymas – yra savotiškas atsipalaidavimas ir lengviausia iš visų varžybų dalių. Svarbiausia – jėgos bei tikslumo derinys.

Karinės penkiakovės varžybos baigiamos aštuonių kilometrų krosu. Nors dažnai tenka bėgti per karštį ar lietų, plk. ltn. A. Revaitis šią rungtį vadina labiausiai prognozuojama, nes jai galima ruoštis visą sezoną. Būtent ši varžybų dalis išryškina kario ištvermės lygį, o kai kurie pasaulio čempionato dalyviai distanciją įveikia stulbinamai greitai – per mažiau nei 25 minutes.

Populiarumas mažėja

Lietuvos kariuomenėje karinės penkiakovės čempionatai organizuojami kasmet, tačiau pastaruosiu metu dalyvių skaičius mažesnis nei tradicinis vidurkis. Pvz., anksčiau dalyvaudavo iki 80–100 sportininkų, o per pastaruosius trejus metus – iki 30 ar net mažiau. Tam įtakos turi tarnybos užduotys ir intensyvus kovinis rengimas. Atsižvelgdamas į aktualijas Lietuvos kariuomenės Sporto klubas šiemet čempionatą perkėlė iš vasaros į rugsėjo pabaigą.

KARINĖ PENKIAKOVĖ: ISTORIJA IR RUNGHTYS

1946 m. prancūzų karininkui kpt. Henri Debrus (vėliau jis tapo pulkininku ir Tarptautinės kariškių sporto tarybos prezidentu) gimė idėja surengti varžybas, skirtas tik kariuomenei. Jis susidomėjo Nyderlandų desantinių pajėgų kovinio parengimo pratimais, kuriuos sudarė šuoliai su parašiotu, bėgimas, kliūčių ruožas, kovinių veiksmų imitavimas su lengvaisiais ginklais bei granatomis.

Daugiakovės varžybos, kurias organizavo H. Debrus, įvyko 1947 m. rugpjūčio mėnesį kariuomenės fizinio parengimo centre Freiburge, Prancūzijos okupuotoje Vokietijos teritorijoje. Jose dalyvavo Belgijos, Prancūzijos ir Nyderlandų komandos.

Šiek tiek patobulintas minėtosios daugiakovės taisyklės patvirtino Prancūzijos kariuomenės vadovybė. Varžybos buvo populiarios visoje Prancūzijos kariuomenėje. Ši nauja kompleksinė sporto šaka buvo pavadinta karine penkiakove.

Karinę penkiakovę sudaro 5 rungtys:

- šaudymas standartiniu šautuvu (vienas tikslumo ir vienas greitojo šaudymo pratimas);
- kliūčių ruožas (500 m distancija su 20 kliūčių);
- plaukimas su kliūtimis (50 m distancija su 4 kliūtimis);
- granatos metimas į 4 taikinius ir į tolį;
- krosas (8 km vyrams, 4 km moterims).

Nuo 1950 m. kasmet vyksta pasaulio kariškių čempionatai (trys dėl įvairių priežasčių neįvyko), o nuo 1988 m. varžybos vyksta ir tarp moterų. Nuo 1992 m. reguliariai vyksta šios sporto šakos Europos kariškių čempionatai. Kasmet rengiamos ir kelios karinės penkiakovės tarptautinės varžybos: pasaulio kariškių čempionatas, Šiaurės šalių čempionatas, regioniniai čempionatai Austrijoje ir Čekijoje.

LIETUVOJE

Pirmieji karinės penkiakovės čempionatai Lietuvos kariuomenėje surengti 2000–2002 metais. Pagrindiniai organizatoriai buvo Motorizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ atstovai ir Lietuvos kariuomenės Sporto klubo personalas. Aktyviausi entuziastai – dabar jau atsargos karininkai: mjr. Kęstutis Tumšys, mjr. Raimundas Juodeška, mjr. Rytis Vasiliauskas, taip pat Lietuvos kariuomenėje tebetarnaujantis kpt. Darius Ruzgas. Tuo metu plaukimo su kliūtimis varžybos vyko Jonavos miesto baseine, kliūčių ruožo ir granatų mėtymo – Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomajame pulke, kroso – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo pėstininkų batalione, trasoje šalia tvenkinio.

Iš Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionato stipriausiųjų visuomet sudaromos rinktinės, jos dalyvavo įvairiuose tarptautiniuose čempionatuose: Austrijoje, Danijoje, Indijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kinijoje, Latvijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Švedijoje, Vokietijoje ir kt.

Per visą Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionatų istoriją užfiksuota mažiausiai trauimų, palyginti su kitomis sporto šakomis.

Lietuvos kariuomenės Sporto klubo inf.

Kpt. D. Ruzgas iš Karinių oro pajėgų štabo pirmą kartą karinėje penkiakovėje dalyvavo 2002-aisiais, ir nuo tada nėra praleidęs nė vieno Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionato. „Mano asmeninė patirtis leidžia palyginti, kaip kito šio sporto populiarumas per 20 metų. Didžiausias karių aktyvumas (susirinkdavo apie 90) buvo apie 2011– 2019 m. (iki COVID pandemijos), nes ši sporto šaka pagal taikomųjų sporto čempionatų nuostatus yra privaloma visiems

Lietuvos kariuomenės vienetams. Žinoma, įtaką šiai sporto šakai daro ir infrastruktūros trūkumas, o kai kurie kariniai kliūčių ruožai per pastaruosius metus yra griaujami, pavyzdžiui, taip nutiko Generolo Silvestro Žukausko poligone, Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomajame

pulke, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio pėstininkų batalione ir kitur. Labiausiai prižiūrėtas ir išlikęs yra LKM karinis kliūčių ruožas, kuriame ir susitinka šios sporto šakos entuziastai“, – pasakojo karininkas.

Pasak jo, per du dešimtmečius karinė penkiakovė yra mačiusi visko. Pvz., siekiant pritraukti įvairaus amžiaus karių ir rengti įdomesnes varžybas, nuo 2014 m. buvo sugalvota atskira veteranų (40-mečiai ir vyresni) asmeninė įskaita, o vienam iš dalinio veteranų leidžiama pelnyti taškus ir komandai. „2003-aisiais karinės penkiakovės varžybos vyko Tauragėje. Kadangi ten nebuvo baseino, į čempionatą plaukimo rungtis net nebuvo įtraukta. Nuo 2004 m. iki šių dienų karinės penkiakovės varžybos organizuojamos Lietuvos kariuomenės mokykloje, netoliese esančiuose baseinuose („Mastaičių“, „Vilijos“, „Girstučio“, Kauno sporto mokyklos „Startas“). Anksčiau S. Darius ir S. Girėno aerodromo (Kaune) teritorijoje, Panemunės šile, vykdavusios kroso varžybos pastaruju metu (apie 10 metų) organizuojamos Kleboniščio miške. Iki 2019 m. Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionatuose dalyvaudavo latviai, estai ir lenkai. Didžiausias moterų aktyvumas mūsų šalies kariuomenės karinės penkiakovės čempionate buvo 2017-aisiais – dalyvavo 19 moterų iš visų Lietuvos kariuomenės vienetų“, – įdomius faktus iš karinės penkiakovės istorijos vardijo kpt. D. Ruzgas, šia sporto šaka sudominęs ir išugdęs

Karinė penkiakovė šiuo metu gyvuoja tik entuziastų dėka – čempionatuose Lietuvoje po COVID pandemijos dalyvauja vis mažiau karių.

nemažai atletų. Jis ir dabar stengiasi populiarinti šį sportą.

„Geležiniai“ kariai – nauda tarnybai

Št. srž. Vytautas Kamarūnas, fizinio rengimo specialistų ir instruktorių rengimo vyriausiasis specialistas iš LKM Fizinio ir parašutinio rengimo skyriaus, karinę penkiakovę pasirinko dėl paprastos priežasties. Dar nuo mokyklos laikų jis aktyviai dalyvavo įvairiose sporto varžybose, todėl pradėjęs tarnybą Lietuvos kariuomenėje domėjosi, kokios sporto šakos čia populiarios. Karinė penkiakovė jį iškart „užkabino“. Svarbią įtaką padarė ir mjr. R. Juodeška, vienas iš karinės penkiakovės pradininkų Lietuvoje. Būtent per jį, kaip teigia kariškis, jis ir „įklimpo“ į šį reikalą. Št. srž. V. Kamarūnas karinėje penkiakovėje yra nuo 2010 m., o dabar save jau laiko veteranu ir jį varžybas užsienyje vyksta kaip treneris.

Karinė penkiakovė jį sužavėjo tuo, kad šioje sporto šakoje nebūtina būti stipriausiam vienoje rungtyje, bet visose penkiose reikia pakankamai gerų rezultatų. „Iš pradžių pamaniau, kad reikia būti iš geležies, kad įveiktum

Karinės penkiakovės geriausieji žvalgosi jaunimo, kuriam galėtų perduoti savo patirtį, kad nereikėtų visko mokytis nuo nulio.

tiek daug rungčių. Nors startas nebuvo lengvas, bet vėliau įvyko stiprus šuolis ir, patekus tarp prizininkų, kilo noras ir toliau visada ten būti. Tiesa, užsienyje varžytis būdavo sunkiau, nes ten daug didesnė konkurencija. Šioje sporto šakoje pirmaujančiose šalyse sportininkai turi rimtus trenerius ir beveik nuolat ruošiasi karinės penkiakovės varžyboms, o Lietuvos

atstovai – paprasti kariai, atliekantys savo tarnybą. Dažnai jie patys ieško būdų, kaip tobulėti, mokydami iš kitų dalyvių“, – pasakojo št. srž. V. Kamarūnas.

Pasak jo, karinė penkiakovė yra artimiausia sporto šaka kariuomenei, nes visos rungtys atspindi kario kasdienybę, todėl išlavinti įgūdžiai duoda naudos ir tarnybai. Pvz., kiekvienam kariui būtina mokėti taikliai šaudyti, įveikiant kliūtis – nuolat vykdyti taktines užduotis. Plaukimas ir granatų mėtymas taip pat formuoja įgūdžius, reikalingus tarnyboje, o bėgimas lavina ištvėrę, būtina kiekvienam kariui. „Visi šie penki elementai padeda lavinti esminius įgūdžius, todėl tie, kurie lanko karinės penkiakovės treniruotes, jaučiasi kur kas geriau pasirengę kasdinei tarnybai. Ši sporto šaka – puikus pagrindas tiems veiksmams, ką karys privalo mokėti mūšio lauke, – pasakojo štabo seržantas. – Vis dėlto šiuo metu situacija yra sudėtinga, sportuojančių yra gana mažai, o populiarinant šį sportą visoje kariuomenėje reikia fizinio rengimo specialistų pagalbos. Be to, dėl geopolitinės situacijos dabar labai daug dėmesio skiriama pratyboms, todėl sunku surinkti komandas varžyboms, nes kariai būna išvykę.“

Gerai bėgikai turi puikius šansus sublizgėti karinėje penkiakovėje.

Kpt. Loreta Macijauskienė įsitikinusi, kad nėra geresnės sporto šakos už karinę penkiakovę, todėl kviečia ją išbandyti ir kitas kares.

Įsimylėjusi karinę penkiakovę

Kpt. Loreta Macijauskienė iš Logistikos valdybos atvirauja, kad jos kelias į šį sportą prasidėjo 2011 metais. Tada ji pirmą kartą dalyvavo Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionate. Jos meilę sportui pastebėjo tuo metu kartu tarnavęs ir dabar jau penkiakovės veteranas kpt. D. Ruzgas. Jis pakvietė Loretą dalyvauti varžybose, ir tai buvo pirmas kartas, kai Lietuvos kariuomenės karinėje penkiakovėje varžėsi moterys kartu su atletėmis iš Latvijos ir Estijos.

Karinė penkiakovė, nors ir yra sudėtinga, plataus spektro sporto šaka, kapitone iškart „užkabino“. Anot jos, šis sportas teikia vidinį pasitenkinimą, nes esi fiziškai pajėgus suderinti karinius įgūdžius su pagrindinėmis fizinėmis savybėmis: ištverme, greičiu ir jėga. Tai yra pagrindinė priežastis, dėl kurios ji rekomenduočiau šią sporto šaką ir kitiems. Be to, pasiekus aukštų rezultatų Lietuvos kariuomenės čempionate, galima patekti į rinktinę

ir atstovauti Lietuvai tarptautiniuose čempionatuose – taip pavyko ir jai.

Kpt. L. Macijauskienė pasakojo, kad džiaugiasi savo komanda – vieninga, palaikančia ir veikiančia kaip vienas kumštis: „Karinė penkiakovė – viena geriausių tradicinio karinio sporto sričių, kurios privalumai slypi jos prigimtyje – tai kompleksinė sporto šaka, grįsta komandine vienybe. Tačiau šiandien atletų trūksta, ypač moterų. Norint suburti moterų komandą į tarptautinį čempionatą reikia ne mažiau kaip trijų sportininkų. Iš patirties galiu pasakyti, kad moterų komanda yra labai svarbi ne tik atstovaujant šaliai, bet ir puoselėjant tarptautinį bendradarbiavimą bei draugystę per sportą. Labai kviečiu kares išbandyti savo fizines galimybes Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės čempionate – galbūt ir jūs pamilsite šią sporto šaką, kaip ir aš pamilau.“

Karinės penkiakovės atstovę itin džiugina dalyvavimas tarptautinėse varžybose, o šią vasarą buvo net du svarbūs startai. „Labai smagu, kad mes, Lietuvos atstovai, turime galimybę lygiaverčiai varžytis su užsienio

šalių sportininkais profesionalais, nors mūsų galimybės ir skiriasi. Svarbu, kad mūsų kariai gali varžytis su geriausiai šios sporto šakos atletais iš kitų šalių, kurie noriai dalijasi savo patirtimi. Jie visi draugiški ir net pajunti, kad visi atletai – tarsi viena šeima. Būtent tokia bendrystė per sportą ir yra pagrindinis karinės penkiakovės tikslas“, – įsitikinusi kpt. L. Macijauskienė.

Lietuvoje karinės penkiakovės gretos galėtų būti ir gausesnės, o užsienyje ši sporto šaka tampa vis populiarnesne ne tik tarp vyrų, bet ir tarp moterų. Pasak plk. ltn. A. Revaičio, pavyzdžiui, anksčiau pasaulio čempionate varžydavosi apie 40 merginų (iš maždaug 120 atletų), o paskutiniame Europos čempionate dalyvių santykis buvo 2 vyrai ir 1 mergina. „Šis sportas patraukia vis daugiau atletų, todėl tai yra geros žinios. Merginoms rungtyse taikomi tam tikri palengvinimai,

pritaikyti jų galimybėms: bėgama 4 kilometrus, kliūčių ruože nereikia įveikti keturių aukščiausių kliūčių, o prie kitų aukštesnių kliūčių įrengiami paaukštinimai. Taip pat granatos yra 200 g lengvesnės, o taikiniai, į kuriuos šie įrankiai metami, yra penkiais metrais arčiau. Šie pakeitimai prisideda prie sporto pritaikymo ir jo populiarumo tarp merginų“, – pasakojo karininkas.

Tarptautiniai startai – sėkmė ir patirtis

Pasak plk. ltn. A. Revaičio, tarptautiniai startai karinėje penkiakovėje yra ypač svarbūs. Šiaurės šalių karinės penkiakovės čempionatas aktualus ne tik kariams sportininkams, bet ir plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą su artimiausiais sąjungininkais. Kasmet rengiamas pasaulio čempionatas, į kurį kiekviena kariuomenė siunčia savo geriausius karius, irgi yra visų labai laukiamas. Beje, pasaulio bei Europos čempionatuose vyksta ir estafetės – itin dinamiška rungtis: keturi vyrai arba trys merginos įveikia kliūčių

ruožą. Kiekviena komanda sprendžia, ar rizikuoti ir bėgti maksimaliai greitai su galimybe suklysti, ar bėgti lėčiau, bet užtikrintai. Ši rungtis yra itin įdomi tiek žiūrovams, tiek patiems atletams.

Karinės penkiakovės arenoje šiuo metu lyderiauja stiprias tradicijas turinčios šalys. Vokietija laikoma stipriausia valstybe, jos atstovai dažnai patenka į geriausiųjų trejetuką ir netgi yra dabartiniai pasaulio čempionai. Danija taip pat turi galias tradicijas ir pasiekia aukštus rezultatus, o Brazilijos atletai išsiskiria savo kovingumu ir dažnai konkuruoja dėl medalių. Tarp kitų stiprių dalyvių galima išskirti Turkiją ir Alžyrą, kurie specializuojasi

estafetės rungtyje, taip pat Kinijos atletus, pasižyminčius ypač stipriu bėgimu.

Tarptautinės varžybos jaunimui turėtų būti puiki motyvacija siekti vietos rinktinėje, kad galėtų atstovauti Lietuvos kariuomenei tarptautinėse arenose. Plk. ltn. A. Revaitis norėtų dar kelerius metus atstovauti Lietuvai, o po 2027 m. pasaulio kariškių žaidynių tikisi, kad jaunesnė karta perims estafetę ir toliau tęs tarptautinius startus. „Karinės penkiakovės rinktinė yra labai draugiška, atmosfera joje puiki. Treniruojamės kartu, padedame vieni kitiems siekti rezultatų. Turime didžiulį palaikymą ir iš Lietuvos kariuomenės

Sporto klubo, jis yra svarbus, turint omenyje artimiausius tarptautinius startus“, – teigė karininkas.

Taktika, padedanti laimėti

Pasak plk. ltn. A. Revaičio, kariėje penkiakovėje, siekiant geresnių rezultatų, svarbu ne tik individualus pasiruošimas, bet ir bendros gairės. Nors 1 000 taškų ribą pasiekti sunku, bet įmanoma – reikia tinkamo požiūrio ir treniruočių. Jei karys yra puikus bėgikas ir 8 km distanciją įveikia greičiau nei per 32 min., jam užtenka gero ištvermės ir jėgos balanso, kad gautų aukštus įvertinimus. Vis dėlto kitos rungtys, tokios kaip kliūčių ruožas ir plaukimas, reikalauja specifinės technikos. Tas pats pasakytina ir apie šaudymą, kai naudojami sportiniai ginklai. Tokiais atvejais patyrusių atletų patarimai ir buvimas šalia yra tiesiog būtini.

Šiuo metu Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės rinktinė dirba pagal susikurtą pasiruošimo ciklą.

„Likus dviem mėnesiams iki tarptautinio starto, komanda renkasi kartą per savaitę, penktadieniais, Kaune. Čia atletai ruošiasi plaukimo, kliūčių ruožo, granatų mėtymo ir šaudymo rungčioms. Kitomis dienomis kariai savarankiškai bėgioja ir plaukia, kad pasiruoštų bendroms savaitgalio treniruotėms ir varžyboms. Pagrindinė treniruočių bazė yra LKM, joje yra kliūčių ruožas ir granatų mėtymo sektorai. Plaukimo treniruotės vyksta Kauno miesto sporto mokyklos baseine. Komanda stengiasi penktadieniais suburti visus atletus, net ir iš kitų miestų, – šią dieną skiria visų penkių rungčių technikos tobulinimui“, – pasakojo karininkas.

Jis pabrėžė, kad kasdienės pastangos ir noras tobulėti yra esminiai veiksniai. Kiekvienas startas yra galimybė tapti rezultatyvesniam, siekti asmeninių rekordų, galbūt net įrašyti savo vardą į karinio sporto istoriją. Jis kviečia į karinės penkiakovės komandą – pakanka gerų rezultatų Lietuvos kariuomenės čempionate, ypač bėgant 8 km distanciją greičiau nei per 32 minutes.

Kaip rasti laiko treniruotėms

Dauguma Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės atletų sportą derina su kasdiene tarnyba. Plk. lt. A. Revaitis atvirauja, kad treniruotėms skiriamas laikas priklauso nuo sezono. Idealiu atveju ruoštis varžyboms pradeda likus 10 savaitėms iki starto, tačiau esant apribojimams, užtenka ir penkių. Pasak jo, treniruotės penkis kartus per savaitę tampa prioritetu po darbo valandų, o žiemos ir ankstyvo pavasario sezonais daugiausia dėmesio jis skiria plaukimui ir jėgai lavinti. „Visų rungčių treniruotės yra sudėtingos, todėl kariams, kurie nėra profesionalūs sportininkai ir turi kitų užduočių, tenka pasitelkti kūrybiškumą. Pavyzdžiui, kliūčių ruožo treniruotės paprastai vyksta savaitgaliais, per metus ji išbando kelis kartus, o jeigu penkis kartus per sezoną pavyksta šaudyti, tai jau yra labai gerai“, – pasakojo karininkas.

Kpt. L. Macijauskienė stengiasi treniuotis kasdien, derindama skirtingas sritis, ugdančias ištvermę

ir greitį, taip pat užsiima joga. Nors kiekvienas atletas turi savo stipriąsias puses, ji jaučiasi stipresnė ištvermės ir bėgimo rungtyse, o kitose tobulėja su kiekvienomis varžybomis. Pasak jos, rezultatai priklauso nuo skiriamo laiko ir treniruočių skaičiaus. Vis dėlto ji, kaip ir kiti Lietuvos kariuomenės penkiakovininkai, visų pirma yra savo srities specialistė, o sportas yra tik papildomas hobis po tarnybos. Savaitgalius moteris skiria ne sportui, bet laikui su šeima.

Št. srž. V. Kamarūnas teigė, kad jam derinti sportą ir tarnybą nebuvo sunku, nes LKM turi puikią infrastruktūrą – kliūčių ruožą, granatų mėtymo sektorių, o baseinas buvo nuomojamas. Jis pabrėžė: jei nori, visada surasi laiką. Šeima palaikė šią jo nuostatą, todėl pavyko derinti sportą su asmeniniu gyvenimu. „Nors norint pasiekti gerų rezultatų sportuoti reikia praktiškai kasdien, tai nereiškia, kad kiekviena dieną reikia bėgti kliūčių ruožu. Visada svarbu palaikyti bendrąjį fizinį pasirėngimą ir ištvermę, o krūvį planuoti pagal varžybų grafiką. Prieš varžy-

bas, likus keliems mėnesiams, krūvis gerokai didesnis. Tada jau kiekvieną dieną bent valandą ar dvi turi skirti treniruotėms. Kalbant apie motyvaciją, mane labiausiai skatina tai, kad kiti irgi treniruojasi ir nori tave aplenkti“, – pasakojo patyręs penkiakovininkas.

Šiuo metu daugiausiai taškų karinėje penkiakovėje gaunantis mjr. J. Čekanauskas intensyviau treniruojasi irgi prieš čempionatus, kad prisimintų visus reikiamus įgūdžius ir pripratintų kūną prie specifinių krūvių. „Treniruotis kliūčių ruože ir granatų mėtymo sektoriuje yra gana sudėtinga, nes reikia nuvykti į LKM Kaune. Šiuo metu ten yra įrengtas karinis kliūčių ruožas ir granatų mėtymo sektoriai, laikomas reikiamas inventoriūs. Norėtusi daugiau laiko skirti plaukimui, nes šioje rungtyje jaučiuosi silpniausiai iš visų penkių, bet plaukimui tobulinti nebeužtenka laiko, nes didžiąją dalį jo skiriu bėgimui. Ne paslaptis, kad ši rungtis yra mano arklukas. Kitas surikiuočiau taip: granatos mėtymas, šaudymas, kliūčių ruožas ir galiausiai plaukimas,“ – prisipažino patyręs penkiakovininkas. ■

SVARBIAUSI KARINĖS PENKIAKOVĖS TARPTAUTINIAI STARTAI 2025

Europos karinės penkiakovės čempionatas

Data ir vieta: 2025 m. rugpjūčio 5–8 d., Vyrer Noištatas, Austrija

Komandų skaičius: 8

Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės rinktinės nariai:

- Plk. ltn. Algirdas Revaitis (KAM)
- Mjr. Justinas Čekanauskas (SP SAB)
- Mjr. Gediminas Juršėnas (LTU NFIU)
- Kpt. Loreta Macijauskienė (LV ĮAT)
- Št. srž. Arnas Bačiūnas (PJVIB)
- Srž. Audrius Šileris (PJVIB)

Rezultatai:

- Mjr. J. Čekanauskas pasiekė savo asmeninį geriausią rezultatą (4 931 tšk.); bėgimo rungtį jis baigė rezultatu 26:30 min. ir iškovojo 2-ąją vietą; bendroje įskaitoje jis užėmė 20-ąją vietą iš 32.
- Srž. A. Šileris šaudymo rungtyje surinko 1 071 tšk. ir iškovojo 15-ąją vietą; granatų metimo rungtyje – 8-oji vieta iš 32; bendroje įskaitoje užėmė 25-ąją vietą (4 626 tšk.).
- Plk. ltn. A. Revaitis pasiekė savo geriausią asmeninį rezultatą plaukimo rungtyje: distanciją įveikė per 31,4 sek. (1 002 tšk.); šaudymo rungtyje surinko 1 008 tšk.; bendroje įskaitoje užėmė 30-ąją vietą (4 443 tšk.).
- Št. srž. A. Balčiūnas pagerino savo asmeninius rezultatus 220 tšk.; bendroje įskaitoje užėmė 32-ąją vietą (4 255 tšk.).
- Lietuvos kariuomenės karinės penkiakovės komanda užėmė 6-ąją vietą iš 8. Šis Europos karinės penkiakovės čempionatas buvo svarbi patirtis tiek Lietuvos sportininkams, tiek Austrijos organizatoriams, kurie surengs 2026 m. pasaulio karinės penkiakovės čempionatą.

Šiaurės šalių karinės penkiakovės čempionatas

Data ir vieta: 2025 m. birželio 22–27 d., Norvegija

- Čempionate puikiai pasirodė mjr. J. Čekanauskas – surinko 4 821 tšk. ir pasiekė pasaulio čempionato normatyvą (4 750 tšk.). Toks rezultatas lėmė 20-ąją vietą iš 42.
- Kitų Lietuvos kariuomenės komandos dalyvių rezultatai: srž. A. Šileris – 4 528 tšk. (29-oji vieta), vyr. srž. Linas Lužeckas – 4 417 tšk. (35-oji vieta), kpt. L. Macijauskienė – 3 467 tšk. (21-oji vieta; dėl patirtos traumos startavo keturiose rungtyse). Čempionato naujokų rezultatai kiek kuklesni: št. srž. A. Balčiūnas – 4 036 tšk. (41-oji vieta) ir vyr. ltn. Lukas Čipkus – 3 463 tšk. (42-oji vieta).

Komandos vadovas plk. ltn. A. Revaitis teigė, kad Lietuvos kariuomenės kariai sugebėjo pasiekti pasaulio čempionato normatyvą ir ne kartą viršijo 950 tšk. ribą, o kai kuriose rungtyse – net 1 000 tšk., varždamiesi su geriausiais šios sporto šakos atletais iš kitų šalių. Jie pademonstravo savo karinius įgūdžius bei ištvermės, greičio ir jėgos derinį, o tai ir yra karinės penkiakovės pagrindinis tikslas.

Perspėjimas NATO: dronai negali pakeisti tankų

Skubant išmokti rusijos ir Ukrainos karo pamokas, visų pirma kyla vienas klausimas: ar dronai pakeitė tradicinius ginklus, tokius kaip tankai ir artilerija?

NATO atžvilgiu tai turi daugiau nei taktinę reikšmę. Aljansas, stengdamasis atkurti karinę galią, susiduria su sudėtingais sprendimais dėl ribotų lėšų ir pramonės pajėgumų paskirstymo. Jei ateitis priklausys robotams, ar ne protingiau būtų gaminti 500 Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) dolerių kainuojančius dronus, o ne 5 mln. vertės tankus?

Kai kurie ekspertai įspėja, kad nereikia skubėti. Senamadišką ginkluotę pakeisti vien tik dronais būtų didžiulė klaida.

„Yra keletas priežasčių, kodėl NATO pajėgoms būtų klaida pernelgy pasikliauti masiškai naudojamais mažais bepiločiais orlaiviais ir tolimoju nuotolio vienkrypčiais atakos dronais siekiant pakeisti tradicines ginklų

sistemas, padidinti didesnės naikinamosios galios, o kartu ir rusijos atgrasymo nuo galimos agresijos ateityje“, – savo naujausiame straipsnyje teigia Justinas Bronkas, Didžiosios Britanijos analitinio centro „Royal United Services Institute“ ekspertas.

Pasak J. Bronko, rusijos pajėgos šiuo metu turi pačius stipriausius antidroninius pajėgumus pasaulyje. Be ryšio

slopinimo priemonių, modifikuotų pėstininkų ginklų ir trumpojo nuotolio oro gynybos sistemų, rusijos pajėgos įprato naudoti tokias antidronines priemones kaip tinklai, skirti nukreipti nepilotuojamus orlaivius, bei šarvuoti narvai, skirti transporto priemonėms apsaugoti.

„Daugeliu atvejų tik nedidelė dalis iš milžiniško skaičiaus Ukrainos pajėgų paleistų bepiločių orlaivių pasiekia savo tikslus, o dar mažesnė dalis jų padaro reikšmingą žalą“, – rašė J. Bronkas.

Iš tiesų viena iš priežasčių, kodėl ukrainiečių dronai yra pasiekę tokią sėkmę, yra tai, kad rusija naudojami pasenusia ginkluote, ribojančia jos manevravimo galimybes ir neleidžiančia sutelkti antidroninių priemonių.

„Šie bepiločių sukelti nuostoliai buvo tuo metu, kai rusijos pajėgos vis dar buvo suvaržytos minų laukais ir priverstos išsisklaidyti dėl Ukrainos artilerijos, *GMLRS* ir *ATACMS* raketų paleidimo sistemų, *Storm Shadow/SCALP* sparnuotųjų raketų ir sklandančių bombų, – paaiškino J. Bronkas. – Jei NATO pajėgos imtųsi masinio bepiločių orlaivių panaudojimo, aukodamos šių tradicinių ginklų atsargas, rusijos pajėgoms būtų gerokai lengviau sumažinti bepiločių orlaivių žalingumą.“

Dronų poveikis Ukrainoje – nevienareikšmis. Viena vertus, jie dominuoja mūšio lauke, kuriame visur esantys puolamieji ir žvalgybiniai dronai paralyžiuoja manevrus ir verčia karius bei transporto priemones likti priedangoje bei įtvirtinimuose. Visai neseniai trikdžiams atsparių, šviesolaidiniais kabeliais valdomų *FPV* (angl. *First Person View*) dronų banga smarkiai sutrikdė ukrainiečių tiekimo linijas.

Tačiau nepaisant didžiulių pastangų tobulinti bei gaminti dronus, Ukraina sugebėjo tik apriboti rusijos invaziją, bet ne ją sustabdyti. Rusijos pajėgos, masiškai pasitelkdamos artileriją, sklandančias bombas ir dronus, sugeba užimti teritorijas. Laimėjimai yra menki, o išlaidos – milžiniškos. Tačiau kremlius nesirūpina nuostoliai, o Ukraina tiesiog neturi pakankamai žmonių ir tradicinių ginklų, kad galėtų nugalėti puolančiuosius.

„Ukraina pasiekė labai įspūdingų gynybos rezultatų prieš didesnes rusijos pajėgas, tačiau nepaisant milijonų panaudotų bepiločių, nuolat tobulinamų sistemų, išvystytų per daugelį metų žūtbūtinės kovos, nepavyko išlaikyti strateginės iniciatyvos ar operacinio pagreičio“, – rašė J. Bronkas.

Geriausias to įrodymas – tai, kad Ukraina reikalauja tradicinių ginklų, tokių kaip *ATACMS* ir *HIMARS*, raketų paleidimo įrenginių, valdomų artilerijos sviedinių bei valdomų prieštankinių raketų.

„Kai yra galimybė juos naudoti, aukštos klasės *ATGM* prieštankinės raketos, *BONUS* prieštankiniai artilerijos sviediniai ir įprasta artilerija vis dar yra vertinami daugelio Ukrainos karininkų, siekiančių atremti rusijos bandymus prasiveržti per frontą, nes ▶▶

šie leidžia kur kas greičiau reaguoti ir yra patikimesni nei FPV dronai, kai reikia sunaikinti transporto priemones ar sustabdyti masinius pėstininkų puolimus“, – rašė J. Bronkas.

Nors bepiločiai padarė didelių nuostolių rusijos pajėgoms (kaip ir rusų dronai Ukrainos kariams), J. Bronkas mano, kad bepiločiai yra vertingiausi kaip tradicinių ginklų pajėgumo stiprinimo priemonė.

Pavyzdžiui, pigūs dronai masalai ar kamikadzės gali „užkimšti“ oro gynybos radarus ir priversti besiginantįjį pasitelkti perėmimo naikintuvus, kurie kitu atveju būtų panaudoti prieš raketoms perimti.

J. Bronkas palankiai vertina NATO dėmesį sklidančioms bomboms. Nors jos yra kur kas brangesnės už dronus, bet kur kas pigesnės už valdomas raketas: JDAM sklidančios bombos kainuoja apie 25 000 JAV dolerių, palyginti su milijoną dolerių kainuojančia ATACMS raketa.

◀◀ Sklidančios bombos „sunaikina

šarvuotąją techniką, kovines pozicijas, tiekimo sandėlius, gamybos patalpas ir vadavietes. Jas lengva gaminti dideliais kiekiais esamose gamyklose, o vienu lėktuvu su taikymo modulių per vieną išskridimą galima paleisti keletą bombų.“

J. Bronkas mano, kad sklidančios bombos yra vertingos ne tik mūšio lauke, bet ir atgrasant rusiją. Keldamos grėsmę rusijos oro gynybai, jos maskvą pastato į poziciją, kai ši turi susimąstyti apie galimybę atsidurti NATO galios ore „malonėje“.

NATO, užuot bandžiusi pasivyti rusiją ir Ukrainą dronų karo srityje, turėtų naudoti dronus savo esamų pranašumų stiprinimui, „Defense News“ sakė Michaelas Kofmanas, „Carnegie Endowment for International Peace“ vyresnysis mokslinis bendradarbis. Tai apima pranašesnius tikslaus smūgiavimo pajėgumus, geriau parengtą personalą ir gebėjimą vykdyti bendras operacijas.

„Tai yra privalumai, kurie greičiausiai

pasirodys esą daug svarbesni nei būti antruoju ar trečiuoju žaidėju dronų kovoje“, – sakė M. Kofmanas.

Galiausiai, tos šalys, kurios sugebės integruoti dronus su konvencine ginkluote, turės pranašumą prieš tas, kurios pasikliauja dideliu dronų skaičiumi, atsisakydamos tradicinių ginkluotės.

„Iš esmės, techniškai ir taktiniu požiūriu daug lengviau kovoti su pajėgomis, kurios savo naikinamąją galią grindžia pirmiausia masiškai naudojamais pigiais FPV ir tolimojo nuotolio atakos dronais, nei su profesionalių jungtinių pajėgų gerai panaudojama oro galia, tolimais ugnies ginklais, šarvuočiais, artilerija ir minosvaidžiais“, – padarė išvadą J. Bronkas.

www.defensenews.com informacija
www.defensenews.com, www.flickr.com
nuotraukos

18-osios rotacijos NATO daugianacionalinė kovinė grupė

Rugpjūčio 6 d. Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomajame pulke, Rukloje, įvyko NATO daugianacionalinės kovinės grupės rotacijos ir vadovybės keitimo ceremonija.

Vokietijos kariuomenės plk. ltn. Malte Bolanzo vadovauta 17-oji rotacija, Rukloje tarnavusi nuo 2025 m. vasario mėnesio, buvo pirmoji grupė, kuri atvyko su pėstininkų kovos mašinomis *Puma*. Per savo tarnybą kariai intensyviai treniravosi, dalyvavo įvairiose pratybose, tarp kurių didžiausios buvo tarptautinės pratybos „Geležinis vilkas 2025-1“.

Ceremonijos metu Pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ vadas plk. Darius Meilūnas padėkojo išvyks-

tantiems 17-osios rotacijos kariams ir vadui už tarnybą ir profesionalumą, o vėliavą perdavė naujam 18-osios rotacijos vadui plk. ltn. Tobiasui Tiedau. Naujosios rotacijos vadovaujantį šalimi išlieka Vokietija, o savo karių į rotaciją skyrė Belgija, Čekija, Kroatija, Liuksemburgas, Nyderlandai ir Norvegija.

NATO daugianacionalinė kovinė grupė yra integruota į Lietuvos kariuomenės Pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ sudėtį. Nuo pat dislokavimo pradžios 2017 m. per šias rotacijas Lietuvoje jau treniravosi daugiau nei 20 000 karių iš devynių skirtingų NATO valstybių. Ši nuolatinė sąveika ir bendri mokymai su Lietuvos kariais demonstruoja Aljanso vienybę ir pasirengimą kartu ginti kiekvieną narę. Rotacijų pasikeitimas yra reguliarus procesas, užtikrinantis nuolatinį

pajėgumų buvimą ir aukštą parengtį, atsižvelgiant į kintančius saugumo iššūkius Rytų Europoje.

Lietuvos kariuomenės informacija ir nuotraukos.

Norvegija padės Vokietijai įsigyti sistemų *Patriot*

Norvegija padės Vokietijai įsigyti dvi oro gynybos sistemas *Patriot* kartu su raketomis, skirtas Ukrainai, teigia Norvegijos vyriausybė. Ši šiaurės šalis skirs bendrą finansavimą oro gynybos pajėgumams, kurio suma siekia maždaug 692 mln. Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) dolerių.

Vokietija iš savo atsargų Ukrainai perduos dvi sistemas *Patriot*, o Norvegija padės apmokėti jų pakeitimą, teigiama Norvegijos vyriausybės pareiškimе, paskelbtame Ukrainos Nepriklausomybės dienos proga. Norvegija teigia, kad JAV patvirtino, jog pakeis dvi Vokietijos perduodamas sistemas.

Dėl kasdienių rusijos atakų, per kurias kovojančios šalies miestai bombarduojami sparnuotosiomis

bei balistinėmis raketomis ir dronais, Ukraina jau kelis mėnesius prašo savo sąjungininkų daugiau oro gynybos sistemų. *Patriot* yra viena iš nedaugelio Ukrainai tiekiamų sistemų, galinčių perimti taktines balistines raketas.

„Kartu su Vokietija dabar siekiame užtikrinti, kad Ukraina gautų galingas oro gynybos sistemas, – sakė Norvegijos ministras pirmininkas Jonas Gahrre Støre. – Vokietija ir Norvegija labai glaudžiai bendradarbiauja, kad paremtų Ukrainos pastangas apginti šalį bei apsaugoti civilius gyventojus nuo rusijos oro antpuolių.“

Vokietija jau perdavė Ukrainai tris sistemas *Patriot*, kurios paprastai susideda iš ugnies valdymo bloko, radaro ir kelių paleidimo įrenginių. Vokietijos gynybos ministerija rugpjūčio pradžioje pareiškė, kad Ukrainai bus perduoti papildomi paleidimo įrenginiai, o per du ar tris mėnesius – ir kitos sistemos.

Vokietijos gynybos ministerijos teigimu, mainais už sistemų perdavimą Ukrainai Vokietija susitarė su JAV gynybos departamentu, kad ji bus pirmoji šalis, kuri gaus naujausios kartos naujai pagamintas sistemas *Patriot*. Sistemų *Patriot* trūksta, o kai kurių komponentų gamyba gali užtrukti kelerius metus, teigiama pranešime.

Norvegija padės apmokėti naujas Vokietijos sistemas *Patriot*, taip pat prisidės prie oro gynybos radarų iš Vokietijos „Hensoldt“ ir oro gynybos sistemų iš Norvegijos „Kongsberg“ įsigijimo, kurių bendra suma siekia

septynis milijardus Norvegijos kronų (692 mln. JAV dolerių).

Vokietija sudarė sutartį su „Hensoldt“ dėl oro gynybos radaro TRML-4D tiekimo Ukrainai, pranešė Norvegijos vyriausybė. Berlynas taip pat finansuoja „Kongsberg“ trumpojo nuotolio gynybos sistemų Typhon-2 tiekimą, prie kurio Norvegija prisidės, padovanodama pagrindinius komponentus iš savo turimo arsenalo. Praėjusiais metais Norvegija Ukrainai suteikė dešimt sistemų Typhon-1.

www.defensenews.com informacija
www.defensenews.com, www.flickr.com
nuotraukos

FOTOREPORTAŽAS

IŠTVERMĖS, VALIOS IR VIENYBĖS IŠBANDYMAS

Besibaigiant vasarai Brigados generolo Motiejaus Pečiulionio artilerijos bataliono kariai priėmė svarbų iššūkį – įveikti kliūčių ruožą „Grifono takas“. Tai ne tik fizinių galimybių patikrinimas, bet ir išbandymas, įrodantis pasirengimą, ryžtą bei tarpusavio pasitikėjimą. Ruožą sėkmingai įveikusieji užsitarnavo teisę dėvėti bataliono beretę, simbolizuojančią pasiaukojimą, garbę ir pasiryžimą ginti savo šalį. Už tautą ir laisvę pabūklų ugnim! Lietuvos kariuomenės artileristų ir jų sąjungininkų iš Jungtinių Amerikos Valstijų pastangas užfiksavo št. srž. Arnas Čemerka.

„Jei pažįsti priešą ir save, tau nereikia jaudintis dėl šimto mūšių. Jei pažįsti save, bet ne priešą, dėl kiekvienos pergalės patirsi ir pralaimėjimą. Jei nepažįsti nei priešą, nei savęs – visada pralaimėsi.“

Sun Tzu „Karo menas“

Tepalo dėmė ant vandens

Okupuotas Krymas, 2024 m. vasario 14-oji. Ankstyvą rytmetį pietinės Krymo pakrantės gyventojus pažadina keli galingi sprogdimai. Garsas toks stiprus, kad išbyra kai kurie pajūrio namų langų stiklai. Virš jūros nutįsta juodų dūmų šleifas. Netrukus virš akvatorijos ima zuiti sraigtasparniai ir karinis lėktuvas AN-26.

DELTA: KAI KARO I PROGRAMU

DARIUS SUTKUS

MASI JOTOJAI

Kas nutiko tą ankstyvą rytą? Paaiškėjo, kad į Juodosios jūros dugną nugrimzdo dar vienas karinis rusų laivas. Šjkart – didelės talpos desantinis „Cezaris Kunikovas“ (projektas 775/III, borto numeris 158). Tai grėsmingas agresijos instrumentas. 2008 m. rugpjūtį jis atakavo Sakartvelo karinius katerius, 2015 m. gabeno ginkluotę ir amuniciją į Siriją, o 2022-aisiais, prasiėdėjus plataus masto agresijai, aktyviai prisidėjo prie rusijos karinio jūrų laivyno kovinių veiksmų prieš Ukrainą.

Tačiau veiksmas sulaukė atoveiks-

mio. Tądien į jūrą išėjusį „Cezarį“ tiesiog apspito bepiločiai kateriai *MAGURA V5*, juos savo operacijose paprastai naudoja Ukrainos gynybos ministerijos Vyriausioji žvalgybos valdyba (*GUR*). Rusų ekipažas bandė naikinti šiuos antvandeninius laivus pabūklų ugnimi, tačiau veltui.

Sprogimas prie vieno, paskui prie kito borto, o tada į atsivėrusią prolaužą kliūstelėjo ne tik vanduo, bet ir visu greičiu tiksliai įsirėžė dar vienas kateris.

Šis laivas nebeegzistuoja. Tam tikslui pasitarnavo Ukrainos kibernetinės karybos sistema *DELTA*. Nepaisant įvykusio fakto, Rusijos propaganda dar stengėsi paneigti sėkmingą Ukrainos operaciją.

MAGURA V5

(angl. *Maritime Autonomous Guard Unmanned Robotic Apparatus*) – daugiafunkcis nepilotuojamas antvandeninis laivas. Gali vykdyti stebėjimo, žvalgybos, patruliavimo, paieškos ir gelbėjimo, apsaugos, išminavimo, oro gynybos, kitas kovines užduotis.

- Ginkluotėje nuo 2023 metų
- Ilgis: 5,5 m
- Maksimalus plotis: 1,5 m
- Aukštis virš vaterlinijos: 0,5 m (sunkiai pastebimas žemas siluetas)
- Naudingas krovinys: 320 kg
- Kreiserinis greitis: apie 41 km/val. (maksimalus – 78 km/val.)
- Ginkluotė: dvi raketos *R-73*, sprogstamasis užtaisas
- Papildoma įranga: autopilotas, naktinio matymo įranga
- Panaudojimo atstumas: apie 830 km
- Modifikacijos: *MAGURA V6P*, *MAGURA V7*

Šis sproginimas buvo lemtingas – nuo jo detonavo amunicijos krovinyvis triume.

Ir – logiška atomazga: dar vienas rusų karo laivas nukeliavo visiems žinoma kryptimi.

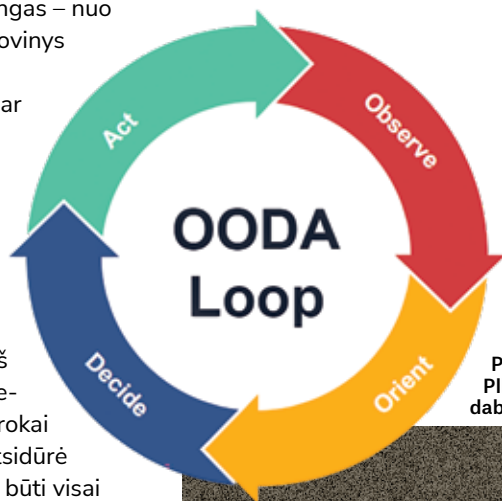
Nukeliavo į dugną ne vien pats „Cezaris“. Vizualiai įvertinus laivo grimzlę, matomą nuotraukose prieš operaciją, iš Novorosijsko uosto link Sevastopolio jis pajudėjo gerokai pakrautas. Tad gelmėje atsидūrė ir visas krovinyvis. Jo galėjo būti visai nemažai: šio tipo laivas gali gabenti 10 vidutinių tankų arba 12 šarvuotosios technikos vienetų ir 340 karių, arba 3 vidutinius tankus, 3 savaeigius pabūklus *Nona-C*, penkis *MT-LB*, 4 sunkvežimius ir 313 desanto karių.

Iš viso šio gėrio teliko tik prisiminti. „Matau nuolaužas ir tepalo dėmę ant vandens“, – raportavo virš įvykio vietos barazuojančio sraigtasparnio pilotas.

Daugiau oficialių rusijos komentarų ta tema nesulaukta, nors dar tą pačią dieną propaganda bandė įrodyti, jog žinia apie paskandintą „Cezarį“ – tai tik melagiena...

Pats *GUR* vadovas į žurnalistų klausimus atsakė, kad „fejerverko būta“, o žvalgybos atstovas patikslino: didžioji dalis rusų ekipažo žuvo, o pats laivas negrįžtamai sunaikintas. Ukrainos karinių jūrų pajėgų atstovas viešiesiems ryšiams pareiškė dar lakoniškiau, ironiškai perfrazuodamas visiems žinomą Putino komentarą: „Jis nuskendo.“

„Trečioji Roma neteko Cezario“. „Kaip miela! „Maskva“ pagaliau sulaukė savojo „Cezario“ ir Valentino dieną jie atšvės kartu“, – negailėjo memų internautai. Kažkas pastebėjo ir dar vieną sutapimą – laivas paskandintas tą pačią dieną lygiai po 81 metų, kai žuvo sovietinis jūrų desanto karininkas Cezaris Kunikovas, kurio vardas buvo suteiktas laivui Nr. 158. Atsitiktinumas? Ko gero, ne. Veikiausiai *GUR* gerai žino apie rusų fetišą įvairioms simbolinėms datoms ir operacijos laiką buvo pasirinkę sąmoningai, parodydami, kas kontroliuoja situaciją jūroje.

Pilotams būtina žaibiškai priimti sprendimus. Plk. Johno Boydo sukurtas OODA algoritmas dabar taikomas ir tinklocentrinėje karyboje.

Tinkamo sprendimo architektūra

Jūros dugne šiuo metu rūdiuja ne pirmas ir ne paskutinis okupantų laivas. „Moskva“, „Saratovas“, „Novočerkasakas“ džiugina žuvis, „Minskas“ sudegė doke po raketos smūgio, „Olenegorskij gorniak“ stipriai pažeistas bepiločio katerio...

Nė vienas šių jūrų monstrų nebuvo pažeisti dideliuose jūrų mūšiuose. Jie buvo nukensminti, naudojant preciziškas, neproporcingai menkesnes priemones. Ko verta raketos ar katerio kamikadzės kaina, palyginti su kreiseriu ar desantiniu laivu?

Tačiau asimetrinis atsakas – tai ne vien mažosios atakos priemonės, bet ir žinojimas, kaip, kur ir kada jas panaudoti. Tikslingas veiksmas gimsta iš racionalios minties. Kova prasideda žemėlapiuose ir planuose.

Tad pirmiausia reikia gauti ir apdoroti didelį operatyvinės informacijos kiekį. Tuomet galima tikėtis, kad priimti sprendimai bus teisingi, o rezultatas sėkmingas – kaip ir „Cezario“ likvidavimo operacijos baigtis.

Be abejo, dvikova yra abipusis procesas: priešininkas taip pat renka duomenis ir priima sprendimus. Todėl čia reikėtų padaryti nedidelį istorinį ir

teorinį ekskursą.

Kritiškai svarbiose situacijose būtina veikti adekvačiai ir greitai. Karinio konflikto metu kiekviena pusė siekia pergalės. Paprastai laimi tas, kieno situacijos vertinimas racionalesnis, o veiksmas operatyvesnis.

Skamba kaip savaiame suprantamas dalykas, bet galutinai ši koncepcija įsisąmoninta ir pradėta diegti palyginti neseniai, o dėkingi už tai turėtume būti amerikiečių Karinių oro pajėgų karininkui plk. Johnui Boydui. 1995 m. jis struktūrizavo sprendimų priėmimo ciklo algoritmą „OODA kilpą“: stebėjimas–analizė–sprendimas–veiksmas. Paskui – rezultato vertinimas. Prireikus viskas vėl kartojasi nuo pradžių, stengiantis, kad sprendimų kilpa būtų kuo trumpesnė. Bent jau trumpesnė nei priešininko.

Toks modelis gali būti taikomas tiek žmogaus, tiek ir programinės įrangos.

Pastarosios galimybės tokios, kad daugeliu parametru jau lenkia žmogaus smegenis.

Būtent OODA algoritmas padėjo taikomuosius pamatus tam, prie ko jau metas priprasti – tai tinklocentrinio karo koncepcija ir praktinis jos pritaikymas.

O dabar grįžkime prie Ukrainos.

Iš desantinio tapęs povandeniniu laivu „Cezaris“ – vaizdi iliustracija teiginiui, kad laimi ne tas, kuris stipresnis, o tas, kuris geriau prisitaiko prie greit kintančių aplinkybių.

Per 100 m ilgio laivas, paskandintas kelių penkiametrinių katerių – puikus „OODA kilpos“ praktinio pritaikymo pavyzdys.

Bepiločiai kateriai? Puiku. Bet jie buvo tik vykdytojai, o operacijos smegenų funkcija, kaip paaiškėjo kiek vėliau, atliko kitas instrumentas, pavadintas DELTA.

Skaitmeninio karo įrankis

Kas yra DELTA? Tai Ukrainos karinio monitoringo ir informacinio aprūpinimo sistema.

Bendras tokių skaitmenizuotų

sistemų principas atrodo paprastas. Tereikia įsivaizduoti taktinį kompiuterinį žaidimą: žaidėjas ekrane mato mūšio lauką ir jėgų išsidėstymą, o tada sprendžia, kokių veiksmų imtis. Tik, skirtingai nuo išgalvotos mūšio erdvės, šiuo atveju matoma realaus mūšio situacija realiu laiku. Tai gi DELTA yra tai, kas anglakalbėje terminologijoje vadinama „*situational awareness system*“, o apskritai – vadinamosios C4ISR (angl. *Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*) koncepcijos kiberrealizacija, kitaip tariant, tinklocentrinio karo instrumentas.

DELTA interfeisas – interaktyvus žemėlapis, kuriame matomi tiek stacionarūs, tiek mobilūs objektai – tiek savų, tiek priešiškių pajėgų. Savaimė suprantama, kad tas, kuris disponuoja šiais duomenimis, turi didesnę pranašumą.

Apie pačią DELTA nėra daug nuodugnios informacijos, ir tai savaimė suprantama. Tačiau minima, jog ji sudaryta iš trijų pagrindinių posistemų:

- DELTA monitor – duomenų rinkimo, jų apdorojimo ir atvaizdavimo komponentas; daugiasluoksniame žemėlapyje galima matyti savo ir

priešo pajėgų išsidėstymą ir judėjimą, svarbius infrastruktūros objektus (internetu kabelius, dujotekius), kitus taktinę reikšmę turinčius objektus;

- Element – apsaugota duomenų keitimosi sistema, skirta padalinių tarpusavio koordinavimui ir sąveikai;
- DELTA Tube – apsaugotas vaizdo perdavimo kanalas.

O dabar įsivaizduokime... Esate pėstininkų būrio vadas, jūsų rankose ne tik ginklas, bet ir planšetinis kompiuteris. Be to, turite kamerą ir ryšio įrangą. Papildomas svoris? Ukrainiečiai taip jau nemano. Kaip tvirtina IT karinių technologijų vystytojai, „mūsų draugai kariškiai dažnai mums pasisako, jog DELTA padeda jiems apie priešą sužinoti viską: kiekvieną apkasą, kiekvieną blindąžą, kiekvieną karinės technikos vienetą ir jo judėjimo maršrutą“.

Anksčiau kovinę situaciją tekdavo tikslinti, derinti sąveiką, laukti direktyvų ir t. t. Dabar duomenys perduodami akimirksniu, o tai leidžia veikti greičiau ir tiksliau.

Ši sistema daugiasluoksni ir apima daugiau komponentų nei vien įprasta „sausuma“. Atskrenda dronas? DELTA patikslins: savas jis ar svetimas. Oro erdvės kontrolė vykdoma ne vien

Ištakos: „Aerorozvidka“ atlieka užduotį. Vėliau gautus duomenis bandyta jungti į vieną sistemą – taip atsirado DELTA.

taktiniu lygiu, tarkim, svarbu pastebėti rusų raketų paleidimo atvejus ir nustatyti jų skrydžio kryptį. Ukraina neturi tolimojo aptikimo radiolokacinių orlaivių, tad šią užduotį atliko lėktuvas E-3B Sentry, skrisdamas virš vakarų Rumunijos, o informaciją perdavė į DELTA.

Taip pat galima sekti situaciją jūroje ir planuoti tokias akcijas, kaip ir minėtojo jau nebeegzistuojančio „Cezario Kunikovo“ atveji...

Tačiau tai dar ne viskas. Sistema gali padėti ne tik planuoti ir koordinuoti kovinius veiksmus. DELTA gali būti įkinkyta į daug nuobodesnį raštvedybos darbą. Karininkui nereikia apsirkrauti popieriais ir švaistyti laiko. Pranešama, kad DELTA per mėnesį sugeneruoja vidutiniškai 35 000 ataskaitų, sutaupydama maždaug 17 000 valandų, o tai beveik 2 metai nepertraukiamo „popierizmo“.

Atsiradimas ir vystymasis

Ukrainos gynybos ministerija oficialiai DELTA priėmė ginkluotėn 2023 m. vasario 4 dieną.

Beje, Ukrainoje dar ir anksčiau buvo

naudojamos lokalsios skaitmeninės ugnies valdymo sistemos Kropyva ir GISarta, kuriomis naudojosi ukrainiečių artileristai. Vėliau atsirado sistema Griselda ir programėlės Bronia, Ukrop bei kiti instrumentai, kurie galiausiai buvo integruoti į DELTA.

Bet pačios DELTA atsiradimo data

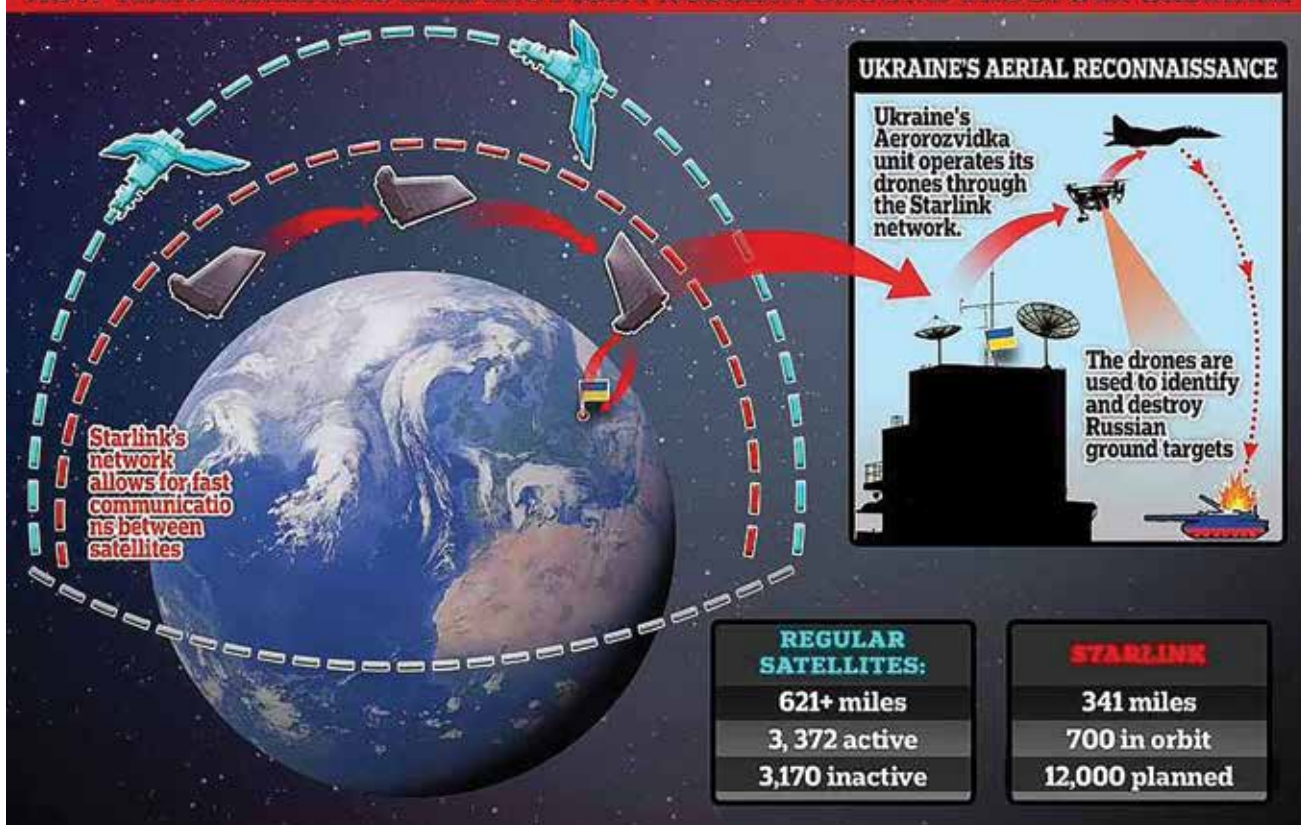
ankstesnė, nei ta, kuri užfiksuota oficialiuose dokumentuose. Ji atsirado dar iki tol, o jos evoliucijoje netrūko dramatiškų vingių.

Viskas prasidėjo nuo kelių entuziastų: Jaroslavo Gončaro, Volodymiro Kočetkovo ir Natano Chazino, 2014 m. pabandžiusių pritaikyti dronus oro

„Mes matome kiekvieną blindažą“. Prisijungus prie sistemos, virtualiame žemėlapyje galima rasti visus dominančius objektus, matyti savo ir priešo pozicijas bei judėjimą.

HOW THE STARLINK IS HELPING FIGHT RUSSIAN GROUND TROOPS IN UKRAINE

DELTA turi daugybę sąsajų. Viena jų – Starlink kosminių palydovų sistema.

žvalgybai Donbase, o vėliau subūrusių komandą „Aerorozvidka“ (apie tai buvo rašyta 2025 m. KARYJE nr. 7). Logiška, kad duomenys iš išžvalgytų vietovių buvo žymimi žemėlapiuose.

Iš pradžių tai atliko trys žmonės rankiniu būdu. Kaip prisimena vienas „Aerorozvidka“ senbuvių J. Gončaras, žmonės dirbo po 12–14 val. per parą ir po 4–6 val. išėginėmis dienomis.

Tačiau galiausiai informacijos kiekis pasirodė esąs toks didelis, kad 2015 m. jau prireikė kurti kompleksinę skaitmenizuotą platformą, kuri perimtų daugelį funkcijų ir atliktų tai greičiau, nei sugeba padaryti žmogus.

Taip dalis komandos „Aerorozvidka“ liko vystyti dronų, o dalis pradėjo tobulinti tai, kas vėliau buvo pavadinta DELTA. Šie IT specialistai tapo karinio padalinio A2724, atsakingo už technologines inovacijas, darbuotojais.

Darbo buvo daug. Komanda buvo pasišventusi ir profesionali, ir jų motyvaciją skatino spragos, kurias jie kasdien matė gynybos sistemoje, – abejingas ar net skeptiškas požiūris į „kažkokią ten kovinių veiksmų skait-

menizaciją“ arba tiesiog neracionalus požiūris į informacinį aprūpinimą. Juk nupirkta *Bairaktar* mokesčių mokėtojams kainavo visai nemažai? Tai kodėl jis skrenda pats sau, o milžiniškas žvalgybinės informacijos kiekis, kurį jis gali surinkti, nepaskirstomas visiems tiems, kam šie duomenys gali būti ne tik aktualūs, bet netgi gyvybiškai svarbūs?

Šiuos trūkumus reikėjo pašalinti ir DELTA vis tobulėjo.

Pamažu duomenų rinkimo bazė išsiplėtė – informacija pradėta rinkti ne vien dronais, bet ir iš stacionarių vaizdo kamerų, *GPS trekerių*, palydovinių nuotraukų, galiausiai, iš atvirų šaltinių; suderintos prieigos prie mobiliojo ryšio operatorių, valstybinio geokadastro. Įdomus duomenų papildymo pavyzdys – informacinės platformos (čatbotai) *eVorog* ir *STOP Russian War*, kuriose Ukrainos piliečiai gali skelbti patvirtintą informaciją apie pastebėtą priešą, jo lokaciją ir veiksmus. Pavyzdžiui, šitaip buvo užfiksuotos rusų radiolokacinių kompleksų *Redut-ZUS* dislokacijos vietos, o jau tada su šiais

vertingais taikiniais pasielgta deramu būdu.

2016 m. kūrėjų komandai pradėjo talkinti fondas „NATO-Ukraine C4 Trust Fund“. Jo pastangomis DELTA pradėta modifikuoti pagal NATO standartus, o nuo 2017 m. kūrėjų komanda pradėjo dalyvauti C4 informacijos, žinių ir patirties mainų projektuose *TIDE* ir *CWIX*, tarptautiniuose mokyimuose „Sea Breeze“ ir „Rapid Trident“.

Visa tai suteikė gerokai daugiau galimybių. Paskui sistema pradėjo keistis duomenimis su analogiškais draugiškų valstybių duomenų bazėmis, pavyzdžiui, DELTA susieta su Lenkijos artilerijos ugnies kontrolės sistema *TOPAZ* ir dar keliolika skaitmeninių sistemų iš dešimties šalių.

Atsirado vis daugiau sąsajų – DELTA buvo integruota su raketiniu kompleksu *Neptun* (taip, tai tos pačios raketos, kuriomis buvo atakuotas kreiseris „Moskva“), naikintuvais *F-16*, *Starlink* palydovų sistema...

Pasak J. Gončaro, jau kuris laikas visa naujausia technika, kurią Vakarai teikia Ukrainai, automatiškai susiejama su DELTA.

Truputis užkulisių

Chrestomatinė sėkmės istorija? O buvo laikas, kai Ukrainos gynybos ministerija neskubėjo palaiminti DELTA sistemos.

Paaiškėjo viena pagrindinių priežasčių. Atsakymas visai banalus: tuo metu ministerija buvo užsakiusi kitą panašų projektą – automatizuoto pajėgų valdymo sistemą *Dzvin-AS* (gamintojas IT kompanija „Everest“), kuri atsiėjo mokesčių mokėtojams 600 milijonų grivinių. Iš esmės tai buvo jau egzistuojančios automatizuotos vadybos sistemos *MARS* (kūrėjas – IT kompanija „IQusion“) tolesnė modifikacija.

Susiklostė nevienareikšmė situacija: nemažai padalinių mielai naudojosi nežinybinės DELTA sistemos teikiamais privalumais, žinoma, neoficialiai. Susidomėjimas ypač išaugo prasidėjus plataus masto rusijos agresijai. Kol žinybininkai mąstė, ką daryti, „kad tik ko nors neatsitiktų“, DELTA komanda vaizdžiai parodė, kaip veikia OODA ciklas. „Mes veikėme daug greičiau, nes nelaukėme įsakymų ir prijungė-

me prie sistemos visus tuos, kuriuos laikėme reikalingus prijungti. Žinoma, visų pirma, kariškius, – pasakojo apie tą krizinį metą J. Gončaras. – Mes naikiname priešą visų pirma tinkamai paskirstydami resursus.“

Minima, jog šie žingsniai suvaidino nemažą vaidmenį ginant Kyjivą ir išmušant agresoriaus pajėgas iš sostinės apylinkių.

Galiausiai DELTA iš esmės tapo populiareesnė ir tobulesnė nei žinybinis *Dzvin*. 2020 m. gynybos ministro užsakytas auditas parodė, kad pastarajame produkte rizikos veiksnių esama nemažai, o pati sistema nė per žingsnį nepriartina Ukrainos C4 pajėgumų prie Vakarų standartų. Be to, išaiškintas perteklinis lėšų iššvaistymas.

Tačiau tais pačiais metais pradėtos reorganizacijos perskirstė karinį IT sektorių. Padalinio A2724 personalui pasiūlyta pereiti į naujai formuojamą Rysių ir kibernetinio

saugumo pajėgų valdybą, tačiau netrukus A2724 visiškai išformuotas. Ne visi buvę legendinės „Aerorozvidka“ darbuotojai su tuo sutiko ir palikę karinį sektorių sukūrė nevyriausybinę organizaciją, pavadintą senuoju vardu „Aerorozvidka“.

2022 m. gruodį *Dzvin* vėl bandytas kelti iš numirusiųjų. Blogai, kai energija ir lėšos švaistomos ne tikslui, o nesveikai įtakų ir interesų konfrontacijai.

Paskui A2724 vėl reabilitavo, „taisydami seniau padarytas klaidas“.

Žodžiu, įvairių peripetijų ir užkulisių dramų netrūko, bet 2021 m. įkurtam Gynybos technologijų inovacijų vystymo centrui prie Gynybos

ministerijos pavyko pasiekti šiek tiek tvarkos ir aiškaus požiūrio. DELTA buvo pasirinktas tolesniam vystymui.

Karinio padalinio A2724 emblema.

DELTA TRUMPAI

Pradėta kurti: 2015 m.

Oficialiai priimta ginkluotėn: 2023 m.

Informacijos šaltiniai:

- stacionarios kameros;
- dronai;
- sensoriai;
- oro ir kosminės žvalgybos duomenys;
- okupantų radijo ryšio pasiklausymas;
- taktinių žvalgų pranešimai;
- agentūriniai pranešimai (įskaitant okupuotas teritorijas);
- civilių gyventojų pranešimai (pvz., paskyroje *eVorog*);
- draugiškų valstybių informacinis palaikymas.

Kas vyksta toliau:

- informacija patenka į situacinį centrą;
- duomenys kaupiami ir analizuojami;
- apdoroti duomenys transliuojami prieigoje;
- prie prieigos prisijungęs karys mato jį dominančią situaciją;
- informacija pateikiama, atsižvelgiant į vartotojo laipsnį ir kompetencijas.

Naujesni DELTA papildymai:

- Per 300 Ukrainos padalinių naudoja programą *Mission Control*. Tai programinis modulis, skirtas dronų komandų misijų planavimui. Naudojantis *Mission Control*, kasdien įvykdoma apie 900 užduočių, o per visą programos gyvavimo laiką buvo įvykdyta per 200 000 užduočių.
- Platforma *Vezha*, skirta mūšio lauko videoanalizei. Integruota į DELTA, ji tapo atskiru moduliu, kuris kariams sudaro galimybę kasdien ištyrinėti per 4 000 juos dominančių objektų. Be to, jie gali bendrauti balsu per apsaugotą ryšio kanalą, taip pat sąveikauti analizuodami mūšio duomenis – tai įgalina juos veikti tiksliau ir operatyviau.
- Dirbtinio intelekto platforma *AVENGERS*, automatiškai atpažįstanti prieš kovinę techniką vaizdo sraute, kuri transliuoja stacionarios kameros bei dronai. Per dieną tokiu būdu identifikuojami keli tūkstančiai vienetų potencialių taikinių.
- Modulis *Target Hub* (įdiegtas 2025 m.), skirtas taikinių nurodymui, padalinių ugnies valdymo planavimui ir sąveikai.

Vienas pirmųjų DELTA pristatymų ginkluotųjų pajėgų atstovams. 2019 m.

Informacija sistemai gali teikti ir civiliai. Programėlė *eVorog*.

DELTA buvo orientuota į vakarietiškus standartus. Jau kuris laikas ji suderinta su panašiomis draugiškų valstybių sistemomis.

Sauga – nenutrūkstamas vyksmas

DELTA, kaip ir kiekvienas ginkluotės egzempliorius, yra tik įrankis, kuris gali būti tiek pažeistas, tiek užgrobtas ir panaudotas priešišku pajėgu.

Iš pradžių DELTA komanda šiuo atžvilgiu šiek tiek rizikavo, tačiau krizinė situacija diktavo savo sąlygas. Rusų kolonos artėjo link Kyjivo, ir reikėjo veikti itin sparčiai – kaip prisimena administratoriai, prie sistemos staigiai buvo prijungti ne tie, kurie klausinėty, kur gi kompleksinė informacijos apsaugos sistema, o tie, kas domėjosi, kur maskoliai: „Parodykite man žemėlapyje ir patvirtinkite, kad jie tiksliai ten, kad galėčiau veikti!“

Kita vertus, ir patys agresoriai mažai ką nutuokė apie ukrainiečių e. karybą. „Mūšio lauko skaitmenizavimas“ iki šiol daugeliui ivanų skamba kaip burtažodis.

Krizei šiek tiek atslūgus, į saugos rizikos veiksmus buvo atsižvelgta. Netrukus po invazijos pradžios Ukrainos vyriausybė davė leidimą perkelti sistemą į elektroninį debesyną – šitaip DELTA serveriai fiziškai apsaugoti nuo raketų ir dronų smūgių.

Prisijungti prie sistemos nėra paprasta – užsiregistruoti galima tik visiškai patvirtinant savo tapatybę ir priklausomybę konkrečiam gynybos sistemos padaliniiui.

Pradedant 2021 m., sistemą draugiškai bando „nulauzti“ kolegos iš šalių partnerių kibernetinio karo padalinių – taip bandomas DELTA atsparumas įvairioms atakoms ir duomenų nutekėjimui.

Nuo priešišku kibernetinių atakų sistema apsaugota specialiais algoritmais – jie nuolat stebi duomenų srautą, siekdami pastebėti ir išaiškinti įtartinas veiklas.

Prie sistemos prisijungti gali ne bet kas ir ne bet kaip. Užsiregistruoti galima tik per kitus vartotojus, visiškai patvirtinant savo tapatybę ir priklausomybę konkrečiam gynybos sistemos padaliniiui. Verifikavimo procedūra grindžiama „nulinio pasitikėjimo“ principu ir nenusileidžia Ukrainos saugumo tarnybos (SBU) protokolui.

Įsiskverbti į ryšio kanalus taip pat sudėtinga: DELTA transliacijos integruotos į NATO naudojamus šifruoto ryšio kanalus Link-16/JTIDS.

Tačiau būta ir su sauga susijusių ekscesų.

2022 m. lapkritį prorusiška hakerių grupė „Džoker DNR“ deklaratyviai paskelbė, kad jiems pavyko įsilaužti į DELTA. „Konfidencialius duomenis perdavėme ten, kur reikia“, – džiūgavo anonimai. Iš tikrųjų panašiau, jog būta tik bandymo, o tikro įsilaužimo šiuo atveju nepavyko atlikti.

Netrukus tų pačių metų gruodį įvyko dar viena ataka. Šį kartą imtasi banalios, bet vis suveikiančios schemos – elementaraus sukčiavimo, kai bandoma „sužvejoti“ vartotojo autorizavimo duomenis.

„Technologija buvo primityvi – vadinamasis *fišingas* per pašto dėžutes ir socialinius tinklus, t. y. buvo išsiuntinėtos nuorodos, kurią paspaudus, būdavo atsisiunčiamas programa-virusas, o jis išaiškino vartotojo slaptažodžius. Prie *DELTA* prijungta daug vartotojų – visi jie suaugę žmonės, turintys laisvius ir pareigas, tačiau tarp jų atsirado du, kurie atidarė užkrėstą programą ir įsileido į savo įrenginius rusišką virusą. <...> Tas leido rusams įeiti į programą“, – pranešė apie incidentą Ukrainos žurnalistas Jurijus Butusovas.

Sugadinti sistemos atakuotojai nesugebėjo – jie tik gavo galimybę prieiti prie turinio. Sprendžiant pagal

viską, spėta nutekinti žemėlapius su pažymėtomis pozicijomis ir kai kuriuos personalo sąrašus. Be to, kurį laiką nuoroda į sistemą buvo prieinama bet kuriam vartotojui. Tačiau tas truko neilgai – saugos spraga buvo pašalinta po 12 minučių.

„Sistemos apsauga – nenutrūkstamas procesas. Rusija nuolat ieško naujų būdų įsiskverbti, pavogti informaciją, todėl mes nuolat tobuliname saugos metodus, – paaiškino vienas *DELTA* kūrėjų. – Vieną kartą buvo tokia situacija, kai rusai pradėjo masinę kibernetinę ataką ir sistema per 4 valandas gavo 4 milijardus užklausų. Palyginimui: tai keliskart daugiau nei

per vieno stambaus banko ataką, po kurios bankas kuriam laikui išėjo iš rikiuotės. Bet *DELTA* vartotojai atakos net nepastebėjo.“

Šiuo metu sistemos apsauga turi ne mažiau kaip 162 „saugiklius“. Neseniai vykęs patikrinimas patvirtino, jog *DELTA* atsparumas atitinka NATO kibernetinio saugumo standartus.

E. karas tęsiasi

Rusijos gynybos ministerija, gavusi duomenų apie Ukrainos karines technologijas, taip pat nesėdi sudėjusi rankų.

Kad ten taip pat vyksta veiksmas,

DELTA – daugiasluksnė sistema, tinkanti tiek lauko mūšio sąlygomis, tiek planuojant strategines operacijas. Ja naudojantis priešui padaryta žala, kurios ekvivalentas daugiau kaip 15 milijardų JAV dolerių.

ukrainiečiai sužinojo neįprastu būdu: 2023 m. Ukrainos kibernetinio karo specialistai iš grupės „Kyber Sprotyv“ („Kiberpasipriešinimas“) įsilaužė į su Rosgvardijos *specnazo* organizaciniu poskyriu susijusio karininko pplk. Jurijaus Višniakovo elektroninio pašto dėžutę... ir aptiko ten prezentaciją su aprašyta rusiška programine įranga *Repej* (gamintojas „Sozvezdije“).

Net nepatyrusia akimi buvo matyti, jog gaminyje tiek savo mintimi, tiek funkcinė sąranga buvo nukopijuotas nuo ukrainietiškos *Kropyvos* – plagiatoriai nesistengė ypatingai pakeisti net dizaino.

Tai rodo du dalykus: priešas pradeda suprasti karybos skaitmenizacijos svarbą, tačiau atsilieka tiek kūrybos potencialu, tiek įdiegimo mastais. Kaip visada – „mėsos atakos“ ten išlieka svarbiau nei kažkokie sprendimų priėmimo algoritmai ir jų skaitmenizavimas...

Kita vertus, kaip reziumavo Ukrainos gynybos ministras Aleksejus Reznikovas, „būtent dėl to priešiška pusė deda dideles pastangas tam, kad diskredituotų šią sritį ir sutrikdytų

jų diegimą Ukrainos kariuomenėje. <...> Tam pasitelkiamos kibernetinės atakos, dezinformacijos kampanijos, naudingi idiotai ir panašiai, – visas įmanomas priešstatos spektras. Tai mūsų nesustabdys. Tobulesnė logistika ir efektyvios automatinio valdymo sistemos lems kovinių veiksmų rezultatus ne mažiau nei dešimtys raketinių salvinių kompleksų *MLRS*.“

Šiuos žodžius patvirtina tas faktas, jog *DELTA* savo efektyvumą rodo kasdien. Kas mėnesį sistema aptinka, identifikuoja ir nurodo iki 1,2 milijono kuo įvairiausių potencialių taikinių. Sunaikintos prieš ginkluotės bei technikos sąrašė per 4 milijonai objektų, tarp jų ir strateginės reikšmės laivai „Cezaris Kunikovas“ ir „Sergejus Kotovas“, tolimojo veikimo radiolokaciniai kompleksai *Zoopark*, *Redut-2US* ir kita technika, o bendra okupantams padaryta žala jau viršijo 15 milijardų Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) dolerių ekvivalentą. ■

KARIO skaitytojus toliau supažindiname su Leono Čerškaus (1922–2016) atsiminimais. „Skaitant mano tėvo atsiminimus, per eilinio nepriklausomos Lietuvos Respublikos kariuomenės kario asmeninio tarnybos bei kovos kelio istoriją galima apibendrintai susidaryti pakankamą vaizdą, kas atsitiko su mūsų kariuomene 1940 m. birželio 15 d. sovietams okupavus Lietuvą ir kodėl mūsų kariai, aprengti, apmokyti ir prisaiškinti ginti Lietuvą, buvo priversti paklusti svetimų šalių, okupacinių kariuomenių valiai ir dar liko dėl to kalti, išduoti, paniekinti ir pamiršti“, – rašė L. Čerškaus sūnus Robertas.

LEONAS ČERŠKUS. LIETUVOS KA ATSIMINIMAI

TEŠINYS. PRADŽIA
2019 M. NR. 6 (2082)
XI DALIS

ARIO

Rygos krantinės atstatymo darbai buvo baigti ir mūsų dalinį išformavo. Iš Rygos aš patekau į kitą karo belaisvių dalinį – 13-ąjį statybos batalioną, kuris buvo dislokuotas Ciesyje. Čia man teko dirbti Ciesio plytų gamykloje, kur reikėjo atstatyti karo metu išsprogdintą plytinės kaminą. Atstačius kaminą, vėl buvau perkeltas į kitą – 14-ąjį statybos batalioną. Dabar vėl pakeičiau specializaciją ir iš mūrininko tapau

tinkuotoju. Tinkavimo darbus dirbau prie barakų statybų, kol 1947 m. buvo paskelbtas įsakas apie visuotinę demobilizaciją. Du metus atidirbęs okupantams ir kartu su kitais karo belaisviais teisėtai gavęs visus reikiamus asmeninius „demobilizacinius“ dokumentus, sugrįžau į okupuotą Lietuvą, į savo gimtąjį miestą Kauną.

Juodiškiuose 1947 m. kovas– 1947 m. ruduo

Paleistas iš Rygos belaisvių lagerio (vėliau jis reorganizuotas į vadinauosius atskirus NKVD karinius statybos batalionus) sugrįžau į savo gimtąjį miestą Kauną. Kad gaučiau legalų darbą, reikėjo kažkur prisiregistruoti.

Todėl pirmiausia nuėjau pas savo tetą Emiliją Diržienę, kuri Aukštuosiuose Šančiuose, Servitutų gatvėje, gyveno nuosavame name su mano seserimi Irena.

Mane apgyvendino sodo gilumoje, pakalnėje, sklypo gale buvusiam bityne, nemažame mediniame trobe-syje, kuris buvo dar dėdės Jono Diržio pastatytas ir skirtas koriais bei visai kitai bitininkystės bei sodininkystės įrangai laikyti. Veikiausiai dėl mano neaiškios padėties jos nelabai drįso manęs priimti į namus ir juo labiau pri-registruoti. Tai suprantama, nes jeigu mane suimtų, o tai buvo gana tikėtina, tai ir jos lengvai galėtų būti ištremtos į Sibirą. Todėl jausdamas nesvetin-gumą, kita vertus, nenorėdamas savo buvimu jas apsunkinti, stengiausi susirasti kitą oficialią pastogę.

Forma Nr. 63.

Ei. Nr. 8090	Pavardė Kaklauskienė	Pase blanko Nr. 1120985
	Vardas Vanda	
Gyvena- moji vieta:	Valsčius Kaimas (miestas)	
Gimimo diena arba amžius	14 / XII - 1910	
Gimimo vieta: Apskritis	Ukėms.	
	Valsčius	
	Kaimas	

Asm
Ugis:
Plauk
Akys:
Vėsd
Darba
Tautyb

Kaklauskienė
(Pavardė)
VANDA

Foto. Albinas J. Šučo, Šučiai.

Vanda Kaklauskienė ir jos vyras, Lietuvos kariuomenės viršila Juozas Kaklauskas.

Vieną dieną sutikau tokią kauniškę, kuri Nepriklausomybės metais buvo mūsų kaimynė. Paprašiau jos, kad man padėtų surasti žmonių, kurie nepabijotų manęs oficialiai priregistruoti, kad galėčiau kur nors įsidarbinti, nes be oficialaus registracijos adreso tada Kaune niekas neturėjo teisės priimti į bet kokį darbą. Buvusi kaimynė, šaulėponia Vanda Kaklauskienė, turėjo keturis vaikus: tris dukrytes ir vieną berniuką. Jos vyras buvo Lietuvos kariuomenės viršila, tarnavo Trečiajame artilerijos pulke. Likimas lėmė, kad ji su keturiais vaikais pasiliko Lietuvoje, o vyras Juozas Kaklauskas buvo nublokštas į Vakarus. Jos vargai, vienai

auginant keturis vaikus, buvo nepavydėtini. Bet vargo žmogus vargstančiam greičiau padės... Ji surado vienus gerus senokus, kurie mielai sutiko mane priregistruoti Tiesos g. 5.

Netrukus susiradau ir darbą. Pradžioje buvau įsidarbinęs kroviku muilo ir aliejaus fabrike „Ringuva“. Čia iš geležinkelio vagonų iškraudavau įvairias žaliavas, atvežtas iš sovietijos.

Partizanai

Vieną dieną (tai buvo dar tie patys 1947-iejai) Kaune gatvėje sutikau pažįstamą iš Lietuvos kariuomenės laikų, buvusį Penktojo pėstininkų pulko or-

kestro muzikantą, liktinį viršilą Atstopą (vardo neprisimenu). Išsikalbėjus apie savo patirtus pergyvenimus ir dabartinę varganą kroviko padėtį, jis man pasiūlė susirasti lengvesnį ir saugesnį darbą, bet toliau nuo Kauno, nes čia siautė NKVD – vyko buvusių Lietuvos karių suiminėjimai, tardymai ir t. t., o toliau – Sibiras. Atsisveikindamas Atstopas davė savo adresą ir pakvietė kitą dieną būtinai užėiti pas jį namus.

Kitą dieną taip ir padariau. Atstopas manęs jau laukė. Be šeimininko ir jo žmonos, namuose radau ir dar vieną žmogų, su kuriuo mane greit supažindino. Šis pagyvenęs vyriškis, anksčiau buvęs fabriko „Cotton“ direktoriumi, šiuo metu dirbo Juodiškių spirito varykloje – irgi direktoriumi. Prisistatęs jis man pasiūlė vykti į tą jo vadovaujamą varyklą dirbti vairuotoju. Nors esą mašinos – sunkvežimio – jie dar neturi, bet žada greitai gauti. Direktorius pridūrė, kad jam reikalingas „sąžiningas ir patikimas vairuotojas“ (spiritas ir tuo laiku buvo tvirtesnė už rublį „valiuta“). Kadangi Atstopas žinojo, kad esu tarnavęs Autorinktinėje, tai jis šiam žmogui mane ir pasiūlė. Aš, žinoma, iškart sutikau – geresnio pasiūlymo to meto okupuotoje Lietuvoje sunku buvo ir tikėtis. Taigi, nustojęs dirbti „Ringuvos“ fabrike, aš po savaitės jau buvau tolokai nuo Kauno, Juodiškių spirito varykloje, netoli (maždaug 5 km į vakarus) nuo Giedraičių miestelio Širvintų rajone.

1947 metų kovo 10 dieną pradėjau dirbti sunkvežimio vairuotoju.

Spirito varykla buvo įsikūrusi buvusiam Ruščico dvare (man kažkaip sekėsi vis prie dvarų tarnauti). Ta varykla veikė dar nuo Ruščico laikų. Bet dabar jai vadovavo minėtasis direktorius Augūnas. Varyklos priestato pirmame aukšte buvo administracijos patalpos – kontora-buhalterija, o antrame aukšte gyveno pats direktorius su žmona. Pradžioje keletą dienų ir man teko pagyventi tame direktoriaus gyvenamajame bute.

Prie varyklos buvo spirito cisternos-saugyklos pastatas iš raudonų

plytų, kalvė bei bulvių sandėlis, kurio viename gale buvo tvartas. Tame tvarte buvo auginamos direktoriaus kiaulės bei laikoma karvė ir arklys. Visa tai buvo sovietiškai vadinama „pagalbinio ūkiu“, kurį aptarnavo direktoriaus tarnaitė samdinė. Be to, dar buvo didelis kumečių namas bei daug kitų ūkinių trobesių. Spirito varykloje dirbo viena pamaina, 6–8 darbininkai, išskyrus pagalbinius, administraciją bei tarnautojus.

Tuo metu šiose apylinkėse, kaip ir visur kitur Lietuvoje, vyko partizaninis karas. Todėl ir „strateginiam“ gaminiui – spiritui – sovietų valdžia paskyrė ginkluotą apsaugą. Varyklos apsaugai iš Giedraičių atsiųsdavo du jaunus sribukus, apginkluotus paprastais rusiškais šautuvais – *triochlineikėm*. Stribukai nebuvo įžūlūs, su varyklos darbuotojais sutardavo. Dažnai prisigėrė eidavo kur į kaimyninę sodybą miegoti. Todėl ir dienomis jų nei kieme, nei pačioje gamykloje nesimatydavo. Mat darbininkai kasdien per pietų pertrauką pietums gaudavo po 250 gramų gryno spirito. Tad pavaišindavo ir sribukus, kad šie nesipainiotų po kojomis. Tiems viščiukams

daug ir nereikėdavo, kad apsineštų. O darbininkai buvo seni vilkai. Dauguma šiame darbe buvo išdirbę jau po kelio-lika metų. Visi buvo vietiniai gyventojai iš aplinkinių kaimų. Prisimenu, buvo du broliai Raižiai, jaunesnis vardu Vladas. Jie gyveno už poros kilometrų nuo darbovietės. Katilinės kūriku dirbo toks Germanavičius – kresnas, neaukšto ūgio; nežinau ar jis buvo artimas giminė mano kaimynui kalviui; tokia pavarde jų čia gyveno ir daugiau.

Pas direktorių Augūną „į svečius“ iš Giedraičių dažnai atvažiuodavo ten dislokuoto *NKVD garnizono* (įgulos) vadas Sockis, kuris prisivaišindavo spirito bei pasiimdavo dar keletą kariškų gertuvių (*baklagių*) su savimi. Sockis dažnai atvažiuodavo su kelių sribų kompanija, kurie, irgi direktoriaus parėdymu, gaudavo įsipilti po *baklagę*. Kartais *NKVD* karininkas atvažiuodavo su „savo“ (karo grobiu) motociklu „*Harley Davidson*“, bet prisilakęs vakare skambindavo į Giedraičius, kad tenykščiai stribai atvažiuotų su vežimu jo pasiimti.

Šis rusų enkavėdistas kapitonas nė karto manęs nepaklausė, nei kaip aš čia atsiradau, nei kas aš toks. Be to, ir

aš pats stengdavausi kuo mažiau jam lįsti į akis. Tarp kitko, to pageidavo ir pats direktorius. Pasipainioję sribukai dažnai klausdavo, iš kur esu ir ką čia veikiu, bet, perspėtas Augūno, į kalbas nesileisdavau, sakydavau, kad esu direktoriaus giminaitis.

Iš gyvenimo Juodiškiuose ryškiausia mano atmintyje pasiliko tai, kad čia dirbdamas aš savo akimis pamačiau, kaip elgėsi trijų rūšių partizanai: tikrieji Lietuvos laisvės kovotojai – žaliukai, lenkų „partizanai“ – tikri banditai iš *Armijos Krajovos* (AK) ir sovietų „partizanai“.

Vieną spalio mėnesio vakarą nuo Šešuolių miškų pusės netikėtai atvyko didelis būrys žaliukų. Jie gausiai apsupo visą spirito varyklos teritoriją (apie tai sužinojome tik vėliau iš aplinkinių ūkininkų). Tuo tarpu „mūsų“ stribai pasinaudojo tamsa ir, metę šautuvus, pabėgo. Tuo laiku aš buvau pas direktorių bute, kur kartu vakarieniavome (tada jis mane valgydindavo, nes dirbau ten nelegaliai; kaip jau minėjau, oficialiai tebuvau registruotas pas tuos senukus Kauno mieste).

Taip mums bevalgant vakarienę

Juodiškių dvaro ponų namas, kuriame 1947 m. gyveno atsiminimų autorius. Spirito varykla buvo šalimais.

Didžiosios Kovos apygardos B rinktinės partizanų būrys, kurio veikimo teritorijoje buvo ir Juodiškių kaimas. Tikėtina, kad būtent šis būrys, anot prisiminimų autorius, „vieną 1947 m. spalio vakarą“ apsilankė Juodiškių spirito varykloje.

staiga įėjo trys ginkluoti vyrai, kurių vienas vilkėjo lietuviška kariška uniforma. Vėliau įėjo dar viena mergina su juodais, ilgais plaukais, taip pat ginkluota. Ji, atrodo, buvo apsirengusi taip pat kariškos palaidine ir sijonu. Visi buvo ginkluoti automatais (dauguma – vokiškais) ir granatomis (puolamosiomis ir ginamosiomis). Ant kariškos rankovės buvo trikampė lietuviška vėliavėlė su Geležinio vilko, jeigu neapsirinku, emblema trikampyje. Dauguma vyrų buvo ilgais plaukais, kiti ir barzdoti.

Visi buvo apsirengę pagal išgales tvarkingai. Iš viso suskaičiavau 9 kovotojus. Tai tie, kuriuos aš mačiau, visą laiką būdamas pastato viduje, nors paskui žmonės pasakojo, kad žaliukų tada buvo žymiai daugiau. Jie buvo pasklidę po visą apylinkę. Partizanai spirito varykloje apsilankydavo ir anksčiau, bet ne taip gausiai; nors manęs tuo metu varykloje nebūdavo

arba dar nebuvo.

Įėję mandagiai pasisveikino ir paprašė direktoriaus paduoti šautuvus, kurie stovėjo kambario kampe. Jų buvo du. Šautuvai buvo laikomi apsiginti nuo banditų (stribai pabėgdami pametė kitus du savo šautuvus). Direktorius išbalęs pasikėlė nuo užstalės ir padavė ginklus. Tuomet partizanai pareikalavo atiduoti asmeninį ginklą – pistoletą. Direktorius taip pat įvykdė įsakymą. Partizanai į antrą aukštą atvedė visus darbininkus, kurie tuo metu dar dirbo varykloje. Administracijoje buvo tik du žmonės: buhalteris ir sandėlininkas sąskaitininkas. Darbininkų buvo šeši, iš kurių brolius Raižius jau minėjau. Sukviestieji darbininkai buvo susodinti ant suolų, o administracijos darbuotojai buvo sustatyti už stalo, prie sienos. Ten teko ir man atsistoti, kadangi buvau užtiktas valgant su direktoriumi. Direktoriaus žmonai, kuri tuo metu buvo atvažiavusi iš Kauno,

partizanai įsakė nukraustyti indus nuo stalo ir būti virtuvėje su tarnaitė. Čia barzdotas karininkas (laipsnio nepastebėjau) pradėjo klausinėti darbininkų:

– Na, kaip vyrai, ar neskriaudžia jūsų draugas direktorius?

Visi pasisakė palankiai ir net pagyrė. Direktoriui teko baimingai klausytis, ką apie jį mano jo vadovaujami darbuotojai. Šiam tardymui besibaigiant, priėjo ir mano eilė:

– Aš – Leonas Čerškus. Varykloje dirbu sunkvežimio vairuotoju, – prisistačiau, kaip darė ir prieš mane kalbėjusieji.

Karininkas sukľuso:

– Pakartok savo pavardę!

– Čerškus, – dar kartą aiškiai ištarčiau. Tuo metu viską užrašinėjo mergina. Supratau, kad ji yra to būrio sekretorė. Tardant buhalterį, uniformotas karininkas atsistojė ir įsakmiai kreipėsi į mane:

– Einam paskui mane!

Perėję virtuvę, kur sėdėjo išbalusios moterys, išėjome į laiptinės prieškambarį. Čia patamsyje šis karininkas jau gan draugiškai paklausė:

– Ar tu turi brolius Jurgį ir Vincą?

– Taip, – patvirtinau aš, – tai mano broliai.

– Sakyk tada, kur jūs anksčiau prieš karą gyvenote? – netikėtai jis paklausė adreso. Aš pasakiau. Įsitikinęs, kad nemeluojau, jis pradėjo klausinėti apie mūsų šeimą. Kiek pats žinojau, papasakojau apie karo išblaškytos šeimos likimą.

– Na, ar atpažinai dabar mane? – tuomet jis paklausė.

– Ne, nepažinau. Kad ir norėdamas, aš patamsyje jūsų pažinti negalėčiau, o dar barzdoto, – atsakiau, ir tai buvo tikra teisybė: niekaip negalėjau atpažinti šio vyro. Jis nusijuokė ir negarsiai ištarė:

– Ar prisimeni Vietrinus?

To paklausė pašnibždomis, tad aš galėjau ir neteisingai užgirsti. Vietrinus aš pažinojau iš mano brolių draugų būrio. Vienas iš brolių Vietrinų tada buvo gan žinomas Kaune sportininkas – Kauno LGSF bėgikas ir ledo ritulininkas. Tad į klausimą atsakiau teigiamai. Sužinojęs apie mano nelegalią padėtį, karininkas pasiūlė prisijungti prie jų būrio, sakydamas:

– Miške tau bus saugiau.

Šiuo klausimu aš turėjau kiek kitokią nuomonę. Eiti į mišką man buvo tas pats, kas vėl grįžti į frontą, iš kur jau kelio namo nebus. Prisikariau abejose fronto pusėse: mačiau kaip ruseliai bėgo nuo vokiečių, bet ir mačiau, kaip pastarieji bėgo nuo rusų. Teorija „Amerika mums padės“ labai tikėjau, nes jau mačiau, kam jie iš tikro padėjo ir padeda. Jeigu būčiau tikrai žinojęs, kad NKVD man mina ant kulnų ir areštas neišvengiamas, būčiau pasirinkęs mišką. Ilgai nesvarstęs nutariau dar nekeisti savo pusiau legalios padėties į nelegalią...

Tuo metu apačioje prie įėjimo stovėjusi sargyba praleido į viršų einančius partizanus, kurie sutrukdė mūsų pokalbį. Tad teko grįžti į tą kambarį, kur jau buvo baigta apklausa. Įėjęs partizanas *Vietrinas* (arba kaip jis, jeigu klystu, save tada pavadino

kreipėsi į Augūną:

– Ar esi partijos narys? – su pašaipu paklausė direktoriaus.

– Ne, aš tik kandidatas... – tas atsakė su baime.

– Sakyk, kandidate, šis pistoletas yra valdiškas ar tavo asmeninis? – paklausė priešais laikydamas ginklą.

– Valdiškas, – atsakė Augūnas ir, visų nuostabai, būrio vadas grąžino ginklą, prieš tai tik išėmęs ir kišenėn susidėjęs visus šovinius.

Tuo metu, kai mes kalbėjomės laiptinėje, sekretorė surašė konfiskacijos aktą: „Arklys, vežimas, 1 kiaulė, 400 litrų spirito su statine (galbūt 500 litrų, nes buvo ir tokios talpos) ir du rusiški šautuvai.“ Aktas buvo antspauduotas Geležinio vilko (jeigu nepainioju pavadinimo) būrio antspaudu ir pasirašytas: „Būrio vad. (pavardė, t. y. slapyvardis, neįskaitomas)“.

Visą konfiskuotą turtą pakrovę į pakinkytą vežimą, žaliukai pajudėjo (kartu su savo vežimais) man nežinoma kryptimi. Mums tuo tarpu buvo įsakyta pasilikti viduje.

Direktorius, gavęs pateisinamąjį dokumentą, buvo patenkintas ir linksmas. Išgąsdinti sribeliai į savo postus pargrįžo tik kitos dienos pavakaryje. Vienas buvo sukoręs net apie 15 kilometrų ir tūnojo kažkuriam kaime pasislėpęs šieno kupetoje. Kitas, apsikrovęs mėšlu, lindėjo už kilometro stovėjusiame tvarte. Tuos savo nuotykius vaikinukai pasipasakojė savo draugams, iš kurių mes vėliau ir sužinojom. O kai ką buvo galima ir užuosti. Vienas buvo 17 metų amžiaus, kitas – metais jaunesnis. Vienas jų buvo ruselis (turbūt vietinis), bet gerai kalbantis lietuviškai.

Tą vakarą enkavėdisto motociklas kaip tik stovėjo varykloje, tai partizanai darbininkams įsakė su malčių pliauskėm sudaužyti šią priešo susisiekimo priemonę. Iš „*Harley Davidson*“ liko tik metalo laužo krūvelė. Žaliukai taip pat sudaužė spirito skaičiavimo aparatą, prie cisternos išliedami kažkiek spirito tam, kad darbininkai galėtų „nurašyti“ dalį spirito savo poreikiams. Tai partizanai darydavo ir ankstesnių apsilankymų metu. Kol įstatydavo naują skaitiklį, darbininkai ramiai galėjo susiveikti

papildomų pajamų.

Tragiškai, kaip ir daugumos, baigėsi mano sutiktų Lietuvos partizanų likimas. Dar būdamas laisvėje, girdėjau, kad neva dauguma to būrio partizanų buvo užklupti priešo, kai vaišinosi konfiskuotu spiritu kažkurioje sodyboje, ir visi žuvo. Nors tai galėjo būti ir tyčia paskleistas melas.

Armija Krajova

Vieną 1947 m. rudens dieną (dienos ir mėnesio nepamenu) į gamyklą pas Augūną vėl iš Giedraičių atsidangino tas pats NKVD *garnizono* vadas. Šį kartą jis atvažiavo kariniu sunkvežimiu ir su keletu rusų kareivių. Po kokios valandos direktorius ir vyriausiasis buhalteris jau lipo į tą sunkvežimį. Man liepė šilčiau apsirengti ir važiuoti kartu su jais. Pradžioje buvo labai panašu į suėmimą, bet pakeliui direktorius papasakojo, kokių tikslu važiuojame.

Pasirodo, *garnizono* vadas buvo gavęs žinią, kad praeitą naktį keliolika kilometrų už Giedraičių yra išžudytos 7 ūkininkų šeimos. Tas šeimas nužudė nuo lenkų pusės atjoję baltalenkiai (tuomet bolševikai taip vadino visus antisovietinius Lenkijos karius, sukilėlius ir partizanus). Liudininkai, kurie matė tuos raitelius, tvirtino, kad ant rankovių „partizanai“ turėjo baltos ir raudonos spalvų raiščius, o ant raiščių buvo dvi juodos raidės AK.

Privažiuavę pirmąjį vienkiemį ir įėję į gryčią, mes išvydome kraupų vaizdą: viduje baisiai sudarkyti gulėjo 2 vaikų ir 3 suaugusių žmonių lavonai. Jie buvo žiauriai sukapti kardais ir subadyti durtuvais. Kraujo klanuose ant žemės bei prie stalo gulėjo turbūt tėvų – vyro ir moters – lavonai su perkirstomis galvomis. Ant krosnies tysojo senuko ir vaiko (maždaug 9 m.) lavonai. Jiems buvo perkirsti kaklai ir išbadytos akys. Priepečkyje kraujo klane su durtinėmis žaizdomis krūtinėje gulėjo mergytė (kokių 6–7 metų), turbūt sesutė...

Tokių pat vaizdus išvydome ir kitoje sodybose. Visur žmonės, vaikai ir suaugę buvo tiesiog išskersti žiauriau nei galvijai. Tiesa, viena pirkia ir tvartas buvo sudegę. Iš degusių kareivių jau buvo ištraukę 4 apanglėjusius kūnus (2 suaugusių ir 2 vaikų).

Kol apėjome visas sodybas, mano kojos jau pradėjo nebeklausyti – per kelius pakirto. Tokio žiauraus ir ciniško taikių civilių žmonių žudymo man anksčiau neteko nei girdėti, nei matyti. Nors, atrodo, visai neseniai ir pačiam prisėjo išgyventi NKVD sušaudymą Červenėje, pajusti apkasų žemės skonį Rytų fronte, bet šis žiaurių žudynių vaizdas iškart nusrėvė visa, kas buvo patirta iki tol.

Vėliau sužinojome, kad šios ūkininkų šeimos buvo išžudytos tik todėl, kad buvo padavę prašymus savo vaikus mokyti lietuviškose mokyklose. O liūdniausia buvo tai, kad tų „šauniųjų lenkų partizanų“ seneliai ir proseneliai turbūt tarpusavyje dar šnekėjosi lietuviškai.

„Partizanai“

Bet Juodiškiuose buvo ir dar kitokių partizanų.

Vieną dieną, mums valgant pietus, pas direktorių atėjo tokia senutė. Ji Augūnui pasiskundė, kad naktį pas ją buvo apsilankęs žaliukas ir pareikala-

vo pinigų bei maisto. Kadangi senutė daug pinigų neturėjusi, tai tas žaliukas pasiėmė sviesto puodynę, sūrį, du kepalus duonos, keletą paklodžių, užvalkalų bei rankšluosčių, taip pat visus jos pinigus – 73 rublius. Išeidamas dar prigrasino: „Jeigu kam pasiskūsi, tai sudeginsiu kartu su gryčia!“

Tą patį nutikimą senutė papasakojo ir *garnizono* vadui, NKVD kapitonui Sockiui, kuris tuo metu kaip tik buvo varykloje. Kai pasakodama ji šį žaliuką pavadino banditu, kapitonas jos kalbą pertraukė sakydamas, kad lietuviams partizanų vadinti banditais nederėtų, nes jie kovoja prieš prievartą, už savo šalies laisvę, nors tarp jų, pasakė, yra ir nedorų žmonių. (Kiek teko su šiuo rusų kapitonu kalbėtis apie Lietuvos partizanų veiklą, jis apie žaliukus atsiliepdavo su aiškia pagarba. Tik nežinau ar jis tai darydavo nuoširdžiai, ar tyčia apsimetinėjo.)

Kitą rudens vakarą į varyklą atėjo eigulys – geras direktoriaus pažįstamas – ir pakvietė šernų medžioklėn. Šernai buvo pridarę daug nuostolių –

smarkiai iškniso bulves. Keršyti šernams išsiruošėme trise: eigulys, direktorius ir aš. Kadangi eigulys turėjo tik du medžioklinius šautuvus, tai vieną pasiėmė pats, vieną gavo direktorius, o aš likau varovu be šautuvo.

Buvo jau vėlus vakaras. Temo rūke. Mes išsidėstėme prie niokojamų laukų ir sugulę laukėme šernų... Po kokio pusvalandžio aš pastebėjau kažką boluojant. Iš netoli esančio vienkiemio pusės kažkas artinosi į mano pusę. Nutariau palaukti. Kai šernas priartėjo prie manęs, aš pasikėliau ir šokau link jo. Staiga baltas daiktas paliko vietoje, o jo juodas šešėlis spruko link upokšnio tiltelio ir nudundėjo. Supratau: būta žmogaus. Pasikėlė iš savo pozicijų ir eigulys su direktoriumi. Artėjome prie balto daikto. Pasirodo, tai buvo įvairių drabužių ir baltinių ryšulys. Jame buvo ir maisto: lašinių, dešros bei duonos. Su šiuo medžioklės laimikiu ir sugrįžome namo.

Tuo metu aš buvau gavęs vieną kambarį buvusiam Ruščico dvaro ponui name, kuris stovėjo netoli spirito –

Vaizdas lietuvių valstiečių troboje Giedraičių apylinkėse po *Armijos Krajovos* smogikų apsilankymo

varyklos. Mediniuose dvaro rūmuose buvo įsteigta pradžios mokykla, kurios viename gale gyveno mokyklos sargas su žmona, o kitame aš ir mano minėtasis kaimynas – spirito varyklos kalvis Germanavičius ir jo gausi šeima. Mano kambarys buvo šalia kalvio, skyrė tik užkaltos durys, kurios nelabai sulaikydavo triukšmą.

Ryte atėjęs pas direktorių radau senuką ir senutę, kurie vakar vakare buvo apiplėšti. Jie iškart atpažino savo daiktus. Senukai papasakojo, kad buvo atėjęs vienas partizanų pasivadinęs žmogus ir pareikalavo šių daiktų. Išeidamas dar prigrasino, kad žaliukai trobas padegs, o šeimininkus sušaudys, jei šie kam nors apie tai praneš. Tada direktorius paklausė:

– Ar jūs pažintumėte tą žaliuką, jeigu tas čia būtų atvežtas?

Sunku buvo tikėtis, kad tiek įbauginti senukai išdrįstų susitikti su savo skriaudėju. O ir kur dabar dar jį atrasti? Tuomet senutė ir pasakė:

– Tas žaliukas kadaise vaikystėje pas mus karves ganė.

Išaiškėjo, kad tada vietoje šerno mes užklupome vagį, kuris partizanų vardu plėšė aplinkinius gyventojus. Pasirodo, tai buvo mano kaimynas – sulenkėjęs kalvis Germanavičius. Dabar supratau, kodėl kartais naktimis kildavo įtartinas šurmulyš už užkaltų durų: plėšiko šeima dorodavo šviežią grobį.

Direktorius tuojau pranešė Giedraičių okupacinei valdžiai, ir tą pačią dieną „partizanas“ Germanavičius buvo suimtas.

Kitą dieną mane pasikvietęs direktorius pranešė, kad jų tarnaitė NKVD kapitonui paskundė, jog aš aną dieną atskirai kalbėjausi su partizanų vadu. Įtarimas apie mane dar galėjo sustiprėti ir todėl, kad anksčiau partizanai apsilankydavo varykloje kaip tik tuo metu, kai aš būdavau išvažiuavęs.

Direktorius manimi rūpinosi, nes, pasak jo, aš primindavau jam sūnų (kur tas sūnus buvo ir koks jo likimas direktorius neužsimindavo). Jis patarė man kuo greičiau išvažiuoti atgal į Kauną. Ką aš nedelsdamas ir padariau.

„Litsovchoztrans“ 1947 m. ruduo– 1948 m. rugsėjis

Grįžęs į Kauną vėl prisiglaudžiau butyne pas tetą Emiliją. Kurį laiką basčiausi be darbo. Po keleto dienų susitikau vieną iš likimo draugų, su kuriuo kartu tarnavome Rygoje, tame pačiame NKVD kariniame statybos batalione. Sužinojęs apie mano bedarbystę jis pasiūlė:

– Ateik dirbti pas mus, man kaip tik reikia kasininko sąskaitininko.

Jis pats dirbo kontoroje buhalteriu-revizoriumi, vienoje iš naujų sovietinių įmonių, kuri vadinosi „Litsovchoztrans“.

– Mielai ateičiau, bet neturiu nei mažiausio supratimo apie tokią tarnybą, – apgailėstaudamas paaiškinau.

– Tai ne problema. Pamatysi – tu labai greitai išmoksi, nėra nieko sudėtingo. Pradžioje tau padės mūsų buhalteris Dagys – puikus savo srities žinovas, – visai įtikinėjo mano draugas.

Į naują darbą buvau priimtas jau po poros dienų. Įstaiga „Litsovchoztrans“ tuo laiku buvo įsikūrusi Kauno senamiestyje, Ugniagesių gatvėje (vėliau ji buvo pervardyta į J. Gruodžio gatvę). Kontora buvo antrame aukšte. Kieme buvo garažas, kuriame stovėjo vienintelis šios įstaigos sunkvežimis; vairuotojo etatas jau buvo užimtas. Kontora tą vieną, beje, trofėjinį sunkvežimį naudojo tik savo reikalams. Kitas mašinas įvairiems sovchozams aptarnauti jie samdydavo iš kitų įstaigų.

Įstaiga tik kūrėsi, todėl pradžioje man dar teko ir sandėlininko pareigos. Jos buvo paprastos – reikėjo išdavinėti degalus savo kolegai, vieninteliam sunkvežimio vairuotojui. Be manęs ir vairuotojo, ten dar dirbo minėtasis buhalteris Dagys, direktorius Bočkovas bei dar keli ruseliai, kurie ėjo bala žino kokias pareigas ir dažnai sukinėjosi kontoroje. Be to, dar buvo šios įstaigos Valdyba, kuriai vadovavo žydų tautybės vedėjas (nepamenu pavardės). Toje valdyboje buhalteriu-revizoriumi dirbo mano pažįstamas Navickas, kuris ir įtaisė mane į naująjį darbą. Kiek dar toje

Valdyboje buvo lietuvių, aš nežinau, nes taip ir neteko joje apsilankyti. Mat ta Valdyba buvo kitoje vietoje, miesto centre, Kęstučio gatvėje. Vedėją ar valdytoją teko matyti keletą kartų. Jis apsilankydavo mūsų kontoroje ir, Bočkovui įsakius, man liepdavo pripildyti jo motociklo benzino baką. Tai buvo naujutėlaitis paskutinės laidos motociklas su kardaniniu velenu. Vadinosi *Triumph* ir, kaip gyresis valdytojas, buvo atgabentas iš Vokietijos.

„Litsovchoztrans“ ir daugelyje panašių kontorėlių „išvaduotojų“ atvežta sovietinė biurokratija triumfavo ir augo kaip ant mielių. Man, kaip naujam sovietiniam biurokratui, labai daug darbo toje sąskaityboje neatsirado. Todėl naudodamasis proga aš gilinau žinias šioje man visiškai naujoje srityje, išklausdamas buhalterio Dagio pamokų. Jis mielu noru mane mokė ir aiškino kiekvieną šio darbo smulkmeną.

Vieną dieną, kaip įprasta, uniformotas Bočkovas įėjo į kontorą ir apie kažką pasitaręs su buhalteriu Dagiu įteikė man pavardžių sąrašą bei paliepė:

– *Tavarišč Čerškus*, – „išvaduotojas“ kalbėjo tik rusiškai, – su šiom pavardėm tu turi sudaryti darbininkų sąrašą-algalapį. Sąraše turi būti įtraukti visi darbuotojai, kurie atliks mūsų kontoros ir laiptinės kapitalinį remontą. Surink jų parašus. Remonto darbus vykdys ir jų sąmatą sudarys inžinierius, su kuriuo aš jau susitariau.

Užduotis lyg ir aiški: firminiame lape aš savo ranka privalau sudaryti algalapį, surinkti parašus ir įteikti jam – direktoriui. Bet kurgi pinigai, už kurių išdavimą aš turiu rinkti parašus? Šiame tarybiniame darbe aš buvau dar visiškai žalias ir nesusigaudžiau, kas čia per reikalas. Kodėl nemokant atlyginimo reikia surinkti parašus?!

Vėliau, išėjęs Bočkovui, Dagys man išaiškino padėtį: šiems metams Ūkio bankas kontorai skyrė 37 000 rublių kapitaliniam remontui. Jeigu baigiantis metams pinigai nebus panaudoti, pagal sovietinį įstatymą jie anuliuojami. Atseit kontora nespėjo net darbų sąmatos sudaryti, nes nesurado kvalifikuoto inžinieriaus – kurgi suras, jei daugelį į Sibirą ištrėmė, o likusieji į

Vakarus pasitraukė. Tad dabar belieka sudaryti fiktyvią sąmatą bei sąrašą, kad būtų galima išimti iš banko tuos pinigus, kuriuos vėliau bus galima panaudoti remontui. Aš šia versija patikėjau ir, sudaręs minėtąjį algalapį, pagal sąrašą surinkau visus parašus, įskaitant ir valytojos bei sargo. Remontininkų pareigas bei darbų apimtis direktorius Bočkovas įrašė savo nuožiūra. Kai visi dokumentai buvo sutvarkyti, juos perdaviau Bočkovui. Mano nuostabai, po poros dienų atėjo trys darbininkai, kurie per dvi dienas nubalino kontoros bei laiptinės lubas ir nudažė sienas. Pasitaikius progai, paklausiau:

– Kodėl dabar dažoma, juk greitai kitąmet žadėjo daryti kapitalinį remontą?

– Iki kitų metų dar beveik mėnuo. Tad nejaugi mes dirbsime taip apleistose patalpose ir sutiksime Naujuosius metus?! – apgaulingai šypsodamasis atsakė *tavarišch direktor*.

Už darbą dažytojai gavo pinigus asmeniškai iš vadinamojo Bočkovo fondo, nors jie irgi buvo įtraukti į mano sudarytą sąrašą ir jau anksčiau buvo pasirašę. Po kelių dienų pas Bočkovą apsilankė „kvalifikuotas inžinierius“. Tai buvo vienas iš tų, kurie „atnešė mums kultūrą“ ir, pasilikę po karo, „padėjo respublikai statyti socializmą“. Jis, kaip ir Bočkovas, dėvėjo karišką uniformą, tik be jokių kariškų ženklų. Supratau tik tiek, kad jis irgi yra atsargos karininkas ir geras direktoriaus draugas.

Kai „draugas inžinierius“ sudarė remonto darbų sąmatą, fiktyviam pinigų išėmimui viskas buvo paruošta. Gavęs visus reikiamus dokumentus, nuėjau į banką ir išėmiau pinigus. Atnešęs į kontorą, juos įteikiau buhalteriu, o jis 37 000 rublių įdėjo į nedegiąją spintą – seifą, sakydamas, kad „direktorius šią sumą vėliau nuneš į valdybą“. Tuo aš labai suabejojau.

Manau, kad minėtoji suma buvo paprasčiausiai išvogta manipuluojant suklastotais dokumentais. Didžiausią dalį, ko gero, pasigrobė pats Bočkovas. Nes jis, manau, ir buvo šios machinacijos iniciatorius, atvykęs iš šalies su 30-mete „socializmo statybos“ patirtimi. Žinant savo neaiškią padėtį

man teliko tylėti.

Tikriausiai tai buvo ne vienintelis nusižengimas šioje kontoroje. Prieš Naujuosius metus aš turėjau pagal buhalterio sudarytą sąrašą iš Valstybinio banko išimti kitus pinigus – algas kontoros darbuotojams. Kadangi sąrašą dažniausiai sudarydavo pats buhalteris, tai aš nekreipdavau dėmesio į atskirų atlyginimų dydžius. Aš tik turėjau perskaičiuoti sumą, kad ji atitiktų iš banko gautus pinigus. Algas paprastai gaudavome mėnesio gale – 25 ar 26 dieną. Kai pradėjau mokėti atlyginimus, man netikėtai buhalteris įteikė voką, kuriame radau 300 rublių.

– Už ką aš gavau šiuos pinigus? – nustebęs paklausiau Dagio. Šis nusišypsojo ta pačia gudragalviška šypsena ir atsakė:

– Tai naujajam mėnesiui dovana iš direktoriaus fondo už gerą ir sąžiningą darbą.

„Už kokius nuopelnus ir tiek daug (tuomet tai buvo iš tiesų nemaži pinigai)?“ – abejodamas pagalvojau. Tada iš karto ir nesupratau, kad Bočkovas mane skatina kaip sėkmingos apgaulės, į kurią pats sąmoningai įpainiojo, bendrininką. Pasijutau daugiau suglumęs, negu džiaugiamasis, – nepriklausomoje Lietuvoje mus kitko mokė. Sovietinėje socializmo statyboje buvau dar naivus ir nepritęs.

Po Naujųjų metų mūsų kontora persikėlė į Gedimino g. 32, į buvusią akcinės bendrovės „Shell“ firminę tarnybos stotį ir garažą, kur dar stovėjo dvi benzino kolonėlės, išlikusios nuo nepriklausomybės laikų. Dar anksčiau ten buvo legendinės Kauno *konkės* depo stotis.

Vėliau, apie sausio ar vasario mėnesį, „Litsovchoztrans“ kontora įsikūrė Kęstučio gatvėje, buvusiose bendrovės „Shell“ patalpose pirmame aukšte (įdomus sutapimas: grįžęs iš lagerių ir vedęs aš su šeima per 17 metų gyvenau to paties namo palėpėje). Čia iki pavasario dar dirbau sąskaitininku ir kasininku.

Kovo mėnesį „draugas“ direktorius Bočkovas mane paskyrė dirbti sandėlio vedėju, o į mano vietą jis atsivedė naujai priimtą moterį, rusų kolonistę. Tikriausiai supratęs, kad aš nesu linkęs dalyvauti jo sukybėse, susirado

patikimesnį *tavariščių* socializmui Lietuvoje statyti.

Apie tą laiką iš Kauno geležinkelio stoties prekių rampos mums buvo atgabenta 30 visiškai naujų sunkvežimių GAZ-51, taip pat autodalių bei padangų. Tai man iš karto atsirado labai daug darbo: reikėjo visą šį turtą priimti į sandėlį, be to, perimti benzino kolonėles bei visa kita.

„Vesna“: 1948 m.

Vieną gegužės šeštadienio vakarą visos 30 mašinų grįžo iš komandiruotės, kur įvairiose Lietuvos vietovėse dirbo *sovchozuose*. Buvo labai keista, kad jos visos tą pačią dieną suvažiavo. Aš gavau įsakymą, kad visoms garažė esančioms mašinoms pagal vairuotojų pateiktus kelialapius pripildyčiau pilnus bakus benzino. Tas benzinas, pažymėtas kelialapiuose, turėjo būti nurašytas į sąskaitas *sovchozų*, kuriuose dirbo tie sunkvežimiai. Nesupratau ir stebėjausi, kodėl toks antplūdis, kas čia darosi. Visi vairuotojai vienas po kito pildėsi degalų bakus, o aš kelialapiuose atžymėdavau išduodamo benzino kiekį. „Litsovchoztrane“ tuo laiku prie kiekvieno sunkvežimio dirbo po du vairuotojus. Tad tie, kurie sugrįždavo iš komandiruotės, tuoj pat buvo pakeičiami pamaininiais ir keliaudavo namo. Aš vos spėjau pildyti ir pasirašyti jų kelialapius. Plušu prie įvažiavimo vartų mažyčiame namuke kontorėlėje Gedimino gatvėje. Vienas vairuotojas Lonskij ar Lonskich („išva-duotojas“), tik ką grįžęs iš komandiruotės, privažiavo dviračiu prie vartų ir, palaukęs kol kitas jo kolega susitvarkęs kelialapį išeis, paslaptinai iš vidaus uždarė kontorėlės duris, priėjo arčiau, apsidairė ir pašnabždomis man prašneko (rusiškai):

– Šiandien naktį bus masinis žmonių vežimas į Sibirą... – ir išraiškingai pridėjęs pirštą prie lūpų tardamas „*Tolko meždu nami!*“ (Tik tarp mūsų!), skubiai išsoko lauk, nes į vidų jau ėjo kitas vairuotojas su savo kelialapiu.

Tai štai koks reikalas! Štai kodėl sukviestos visos mūsų mašinos! Jomis šią naktį vėl trems mūsų tautą, o aš tam tikslui išduodu benzina... Pasirašant kelialapius man drebėjo rankos: galvojau apie save ir savo artimuo-

sius, likusius Lietuvoje – seserį ir tetą, kurios sode Šančiuose gyvenau. Kas žino, gal ir jos įtrauktos į trėmimo sąrašus? Aš nebuvo tikras, kad grįžęs namo į Servitutų gatvę jas dar surasiu. Pergyvenau, kad tik planuojamas vežimas neprasisdėtų anksčiau, kol aš dar esu čia, nes niekaip negalėsiu perspėti sesers ir tetos bei kitų pažįstamų. Laikas pradėjo slinkti labai lėtai, minutės tęsėsi valandas. Išleisdamas mašinas kiekviename sunkvežimyje jau regėjau atplėštus nuo savo gimtųjų namų vyrus ir verkiančias moteris, senius ir išsigandusius vaikus. Lietuva jau ne kartą buvo patyrusi tą siaubą. Štai ir vėl...

Pagaliau sulaukęs darbo pabaigos apie 8 valandą vakaro aš užpildžiau paskutinį kelialapį ir, užrakinęs visas patalpas bei kolonėles, galvotrūkiškai išsinešdinau į Šančius.

Tetą ir seserį radau namuose. Kai viską papasakojau ir paraginau pasislėpti, teta Emilija Diržienė atsisakė kur nors iš namų išeiti, sesuo Irena irgi nutarė pasilikti su ja. Aš, žinodamas apie realų pavojų, taip rizikuoti negalėjau. Jeigu iš šių namų jie ką nors veš, tai mane pirmiausia, o suradę mane, ištrems ir jas, nes kaip ir gyvenome tuo pačiu adresu. Todėl nusprendžiau eiti pas vieną savo draugą Mečislovą Visocką, kuris gyveno netoliese. Jis dirbdamas geležinkelyje iešmininku neteko vienos kojos. M. Visockas buvo darbininkas ir dar invalidas. Todėl buvau įsitikinęs, kad „darbininkų ir valstiečių“ valdžia nei jo, nei jo šeimos nelies. Ir neapsirikau.

Kai nuėjau pas Visockus (jie taip pat gyveno Servitutų gatvėje) ir paprašiau prieglaudos, jie man leido pasilikti, tik paprašė daugiau niekur nevaikščioti, nes mane gali sekti, o susekus ir juos pačius išveš. Taip aš likau ten ir visą naktį išsėdėjau prie lango. Visockienė ir du vaikai (berniukas ir mergytė) miegojo, o mes su draugu budėjome ir, užgesinę šviesas, visą laiką stebėjome gatvę. Šioje Aukštųjų Šančių, kur daugiausiai buvo vien privatūs namai, vietoje, Servitutų ir Pietario gatvių kampe, kažkodėl buvo visai ramu, nepastebėjome jokio padidinto mašinų judėjimo. Tik apie 2 valandą nakties pilnas enkavėdistų prisigrūdęs

Buvęs Seimo narys Jonas Diržys (1874–1944 m.) ir jo žmona, prisiminimų autorius teta Emilija Čerškutė-Diržienė (1885–1970 m.), sode prie savo namų Servitutų gatvėje Kaune. Fotografuota 1942 m.

sunkvežimis, pravažiavęs į kalną Pietario gatve, liudijo, kad Kaune iš tikro kažkas vyksta. Palydėjome jį sulaukę kvapą.

Su Mečislovu sėdėjome virtuvėje ir pasakojomės apie savo pergyvenimus bei patirtus nuotykius pašnabždomis. Net nepastebėjome, kaip pradėjo aušti. Nors snaudulys ir lipdė akis, bet aš vėl ėmiau nerimauti dėl tetos bei sesers likimo ir miegas kaip mat išsiblaškę. Draugas mane ramino:

– Jų tikrai neveš, Diržienė jau sena, o tavo sesuo Irena tikriausiai namuose nemiega.

Tai manęs neįtikino, nes jau žinojau, kad su garbingu „liaudies priešų“ am-

žiumi ar sveikata jie visai nesiskaito. O mano teta Emilija Čerškutė-Diržienė visiškai atitiko komunistinius „liaudies priešų“ standartus: buvo apie 63 metų amžiaus, be to, pasižymėjusio ir Gedimino ordinu apdovanoto „buržuazinio“ valdininko, krikdemono, kažkada buvusio Seimo nario Jono Diržio našlė; gyveno dideliame nuosavame name su sodu... Žodžiu, nerimauti buvo dėl ko...

Tik kai apie 8 valandą ryte gatvėse pasirodė praeiviai, aš atsidusau – tie banditai visuomet bijojo dienos šviesos ir liudininkų. Nuoširdžiai padėkojęs draugui už suteiktą prieglobstį, išėjau namo nerimaudamas dėl tetos ir sesers likimo.

Prisiminimų autoriaus giminės. Iš kairės: pusbrolis Laimutis Baltakis (1946 m. areštuotas ir įkalintas Norilsko lageriuose), teta Teklė Čerškutė-Baltakienė (1948 m. gegužę išstremta į Sibirą), sesuo Irena Čerškutė ir pusbrolis Vitalius Baltakis (1948 m. gegužę išstremtas į Sibirą). Fotografuota apie 1944 m.

Taip mano akyse praėjo 1948 m. raudonųjų vampyrų naktis iš gegužės 21-osios į 22-ąją. Jau atgavus nepriklausomybę išgirdau, kad ji buvo juodžiausia komunistinio lietuvių genocido istorijoje. Iš Lietuvos tąakt buvo išstremta per 40 000 žmonių. Tik vėliau sužinojome, kad jie tą baisią naktį iš mano tėvo tėviškės, Kamajų miestelio, Sibirą išvežė kitą mano tetą, jaunesnę tetos Emilijos seserį, tada jau našlę, Teklę Čerškutė-Baltakienę su vyresniuoju sūnumi, mano pusbroliu Tučiu – Vitaliumi Baltakiu. Jaunesnis, 1928 m. gimimo Muttis – Laimutis Baltakis jau 1946 m. buvo suimtas gimnazijoje ir išvežtas į Norilsko lagerius. Šią karinę operaciją enkavėdistai pavadino „Vesna“ („Pavasaris“). Gražiai.

Praeinant pro vieną namą, esantį netoli Skuodo gatvės, prie manęs pribėgo gražus, rudas, gauruotas šunelis su balta krūtinėle ir letenėlėmis, panašus į laputę. Jis unkėdamas bei tyliai cypdamas šokinėjo apie mane, lyg kažko skųsdamasis. „Toks tokį pažino“, – pagalvojau ir pasižiūrėjau į tą pusę, iš kurios išbėgo šis nuskriaus-

tasis. Varteliai buvo uždaryti, o prie jų priklijuotas kažkoks pailgas popierius. „Šitie jau išvežti, – dingtelėjo mintis, – išsivarę šeiminius, jie užantspaudavo namus, į kuriuos persikels patys arba apgyvendins čia savo padlaižius – kolaborantus.“ Supratau dabar, ko taip gailiai dejuoja vargšas šunelis. Pagailo man jo. Paėmiau aš tą cypiantį ir apsiašarojusį padarėlį ant rankų ir taip atėjau prie savo tetos namo. Apsidžiaugiau, kai neužtikau panašaus popierėlio nei ant vartų, nei ant durų. Namuose viską radau savo vietoje. Tik sesuo Irena buvo kažkur išėjusi. Kai tetai nupasakojau namą, prie kurio suradau savo naująjį draugą, ji beveik pikta liepė:

– Nunešk jį kaimynei atgal! Aš gerai pažįstu tų namų šeimninę! – niekaip negalėjo patikėti, kad tie geri žmonės jau pakeliui į Sibirą. Ji buvo priblokšta. Dar ilgai aš ją įtikinėčiau, kad jos kaimynus tikrai išvežė, kol galų gale ji suvokė, kas įvyko. Praėjusi naktis ir ją išvargino: teta su mano seserimi Irena visą naktį nesudėjo akių ir tik ryte auštant nuėjo prigulti.

Mano atneštas šunelis patiko ir tetai Emilijai, ji greit sutiko priglausti dar

vieną „karo pabėgėlį“. Pavadinau jį Lapute. Pradžioje su Lapute iškilo šiokių tokių problemų. Neaišku, ar dvikojai gyvuliai su mėlynom kepurėm ją taip išgąsdino, ar šiaip ji buvo gerokai jautresnė už žmones, bet paskelbė įspėjimą: šunelis keturias paras nieko neėdė, tik lakė vandenį. Prie manęs jis buvo tiek prisirišęs, kad savo ištikimybe net kėlė seseriai ir tetai savotišką pavydą. Jis iš kitų rankų neėdė, o jeigu išeidavau į darbą, tai gulėdavo prie mano palikto lietpalčio bei kitų daiktų ir nieko neprileisdavo, rodydamas savo aštrias iltis.

Tame pačiame name, kur paskutiniu metu buvo mūsų „Sovchoztrans“ kontora, Kęstučio gatvėje pirmajame aukšte iš kiemo pusės gyveno ir dirbo toks siuvėjas su šeima. Pietų pertraukos metu man dažnai tekdavo pas jį užėiti – prašydavau verdančio vandens arbatai. Neblogai pažinojau jo šeimą bei siuvėją vardu Bronė. Ši jauna mergina pas jį gyveno ir dirbo. Man kažkaip patiko ši mergina, šeima, na, ir pats šeimnininkas. Visada jaučiau jų simpatiją ir nuoširdumą. Todėl pasitikėdamas aš jiems atvirai išsipašakojau savo praeitį ir savo nuostatos okupantų atžvilgiu neslėpdavau.

Vieną dieną, jau po žmoggaudžių siautėjimų, aš užėjau pas juos kaip visuomet atsigerti karštos arbatos bei paskutinėmis naujienomis pasidalyti. Naujienos buvo liūdnos – kalbėjomės apie ką tik praūžusius žmonių vežimus į Sibirą. Sielojau, kad ir manęs turbūt laukia jų likimas. Kai po arbatėlės padėkojęs ir atsisveikinęs su šeimnininkais jau ėjau į savo tarnybą, mane netikėtai pasivijo Bronė:

– Aš greitai važiuosiu namo, į tėviškę. Siūlau ten važiuoti ir tau. Kaune tau iš tikrųjų nėra saugu – čia gali greitai pakliūti į enkavėdistų nagus.

Iš karto aš suglumau nežinodamas ką jai ir atsakyti. Buvau nustebintas ir tokiu nuoširdžiu rūpesčiu, o ji tęsė toliau:

– Nesijaudink dėl mūsų, kaime duonos visada atsiras, o jei norėsi – ir darbo.

– Bet aš dar neįsivažiuoju tokio didelio pavojaus. Turiu šiokių tokių dokumentus, esu registruotas Kaune, čia

gimęs, čia augęs ir savo gimtajame mieste jaučiuosi saugiausiai... – atsitokėjęs pradėjau įtikinėti, lyg ją, lyg save patį.

– Vis tiek aš tau, Leonai, siūlau dar gerai pagalvoti. Įsidėmėk, kad čia, jų panosėje, tau yra labai pavojinga dirbti ir gyventi. Tu nežinai jų kėslių?!... – lyg ką blogo nujausdama įtikinėjo Bronė.

Ir iš tikrųjų kažkiek ji buvo teisi – buvę Kauno saugumo departamento, o dabar NKVD rūmai, buvo vos už kelių žingsnių. Nereikėjo net vežti – galima buvo pėsčią nuvesti. Bet turbūt jau taip yra, kad žmogus saugiausias visada jautiesi, kai esi arčiausiai savo gimtųjų namų. Aš manau, kad ir Bronė savo kaime jautėsi saugiausiai.

Draugiškai jai padėkojau ir pažadėjau dar pagalvoti. Sugrįžęs prie savo darbų dar ilgai mąščiau, apie kokius konkrečius pavojus ir jų kėslius Bronė norėjo mane įspėti. Deja, taip ir neteko sužinoti, ką ji turėjo galvoje apie tai kalbėdama. Kitą dieną atėjęs arbatos, Bronės jau neradau. Paklaustas šeiminkas atsakė, kad ji išvyko į savo gimtąją Dzūkiją. Daugiau jos sutikti neteko. Galbūt Bronė buvo susijusi su

ginkluotu pagrindžiu ir su tada labai aktyviu partizaniniu judėjimu Dzūkijoje, bet man apie tai nebuvo prasitarusi. Jos likimo aš nežinau, bet manąjį tada Bronė iš tikro gerai nujautė.

Vieną dieną rugsėjo mėnesį grįžęs iš naftos bazės, kuri tuo metu buvo Tunelio gatvėje, iš sunkvežimio kabinos išlipau prie „Sovchoztranso“ vartų Gedimino gatvėje ir jau ėjau prie kontorėlės durų, kai visai netikėtai priešais mane išdygo kažkoks pusiau uniformuotas žmogpalaikis. Iš vidinės civilinio švarko kišenės jis skubiai išsitraukė kažkokią knygūkštę raudonais viršeliais ir atvertęs atkišo man palei nosį, pareikšdamas laužyta lietuvių kalba:

– Aš saugumas!

– Na ir kas?! – atsakiau jam kiek naivokai, nors man ir taip jau pasidarė viskas aišku. Tada jis prakalbo griežčiau ir rusiškai:

– Jūs turite eiti kartu su manimi! Nerodykite pasipriešinimo ir sekite paskui mane į Laisvės alėją!

Tik dabar pamačiau, kad tas šungalvis ne vienas – netoli manęs ir enkavėdisto stovėjo dar du apsmuktakelniai

civiliai sribukai. Jie rankas laikė švarku kišenėse – buvo pasiruošę. Supratau, kad trauktis jau nėra kur. Instinktyviai pagalvojau apie savo artimuosius ir globėjus: prieš pasiduodant šitų valiai, reikia kažkaip juos įspėti apie mano suėmimą. Bet kaip? Gerai būtų, pagalvojau, pranešti nors bendradarbiams ir rusiškai kreipiausi į šungalvį:

– Gerai, aš tik užėsiu čia, į kontorėlę pasiimti savo daiktų – lietpaltį ir kepurę. O kišenėse aš turiu visų „Sovchoztrans“ sandėlių raktus. Privaliau būtinai juos grąžinti.

– Nebūtina, – trumpai nurėžė, – po dešimties minučių jūs grįšite į darbą.

– Po dešimties metų!.. – atsakiau su pašaipu.

Enkavėdistas mane piktai nužvelgė ir įsakė:

– Greitu žingsniu eik šalia manęs!

Pasirinkimo nebuvo. Paskui mus, atsilikę tik kelis metrus, ėjo kiti du sribukai. Taip aš pėstute, beveik „savaranikiškai“, nukiūtinau į Kauno NKVD būstinę. Sudie laisvei ir „Sovchoztransui“, kuriame aš išdirbau apie 7 mėnesius, iki pat suėmimo.

Viena iš retų nuotraukų, kurioje užfiksuotas 1948 m. gegužės trėmimų vaizdas. Tokių nuotraukų yra žinoma ne daugiau dešimt. Fotografuota paslėpta kamera.

Kauno NKVD 1948 09 20–1949 02 13

Koridoriuje

Į Nelaisvės rūmus mane vedė iš Laisvės alėjos, t. y. pro pagrindinį buvusių Saugumo rūmų įėjimą. Dabar čia šeimininkavo tie, kurie su gražiais lietuviškais žodžiais „saugoti, saugu, saugumas, saugumietis“ neturėjo nieko bendro, veikiau, buvo jų visiška priešingybė. Net praeiti pro šį pastatą buvo nesaugu, todėl normalūs žmonės jį plačiu ratu apeidavo. Niekaip nesuprantu, kodėl dabar nepriklausomos Lietuvos žiniasklaidoje sovietiniai enkavėdistai–kagėbistai vadinami saugumiečiais, o ČK/NKVD/MGB/KGB – saugumu.

Mane vedė į 3-įjį ar 4-ąjį, veikiau – į paskutinį, aukštą ir paliko ilgame koridoriuje netoli stalelio, prie kurio budėjo automatu PPS ginkluotas enkavėdistas. Apsidairiau: ant staliuko dar stovėjo telefono aparatas ir stalinė lempa. Daugiau jokių kėdžių ar baldų koridoriuje nesimatė. Buvo tamsoka, tik ant sienos virš kažkokio kabineto durų dar degė blanki lemputė. Atsisėdau pasienyje ir laukiau, kas bus toliau. O jie net nesiruošė patenkinti mano smalsumo. Atrodė, kad paliko ir užmiršo. Man nebeliko nieko kito, kaip tik laukti. Nuobodžiačiau stebėdamas niūrią aplinką ir galvodamas apie panašias savo perspektyvas: ar kas iš bendradarbių pastebėjo, kaip mane suėmė, kas praneš namiškiams, kita vertus, kai negrįšiu iš darbo, teta su seserimi ir taip supras...

Kai atėjo vakaras ir niekas manęs nepasiėmė, supratau, kad ir naktį turbūt teks praleisti šiame koridoriuje. Susirangiau ant plikų grindų ir stengiausi užmigti, kad nors sapne dar kartą pasijusčiau laisvas. Bet koks gi čia miegas...

Ir iš ryto vėl niekas manimi nesu-sidomėjo, išskyrus budintįjį. Norėjosi valgyti, bet gavau tik vandens iš čiaupo išvietėje pasiurbti.

Dienos metu čia zujo įvairiausio plauko ir įvairaus stoto uniformuoti ir civiliniais drabužiais vilkintys tipai – „partijos avangardas“. Visi jautėsi labai reikšmingi ir labai užimti. Be

kariškų batų žingsnių, darinėjamų ir uždarinėjamų durų, čia džiargžgė vien rusiški šūksniai ar pokalbių nuotrupos. Atrodė, kad čia dabar ir vyksta pagrin-dinė socializmo statyba „išvaduotoje Tarybų Lietuvoje“. Iš neturėjimo ką veikti man buvo labai įdomu juos stebėti. Į mane jie beveik nekreipdavo jokio dėmesio. O jeigu ir dirsteldavo, tai lyg į kokį nešvarų skudurą, numes-tą ne vietoje.

Tardyti mane išsivedė tik po dviejų dienų, į antrą ar trečią aukštą. Tardė dieną – šiai įstaigai labai nebūdingu laiku. Iš pradžių – įprasti NKVD forma-lumai: anketiniai duomenys ir panašiai, žodžiu, nieko naujo. Todėl nei pirmas tardymas, nei tardytojo pavardė ar snukis man neįsiminė. O kitos dienos tardymo metu po įprastų klausimų buvau netikėtai paklaustas:

– Ar pažįsti Vaitkų Mečislovą?

Kurgi nepažinosi?! Tai buvo vienas iš mūsų bataliono karių... Visai nesiruo-šiau savo bendradalius paversti ben-drabyliais, todėl pabandžiau apsimesti durneliu:

– Tokio nepažįstu, bet, tiesa, žinau kitą Vaitkų, – mačiau, kaip sukluso enkavėdistai, todėl tęsiau tuo pačiu stiliumi, – man teko garbė jį nešti ant savo rankų, jis tada buvo ažuolų vainikais ir gėlėmis apkašytas! Labai gražiai atrodė! (Ko nepasakyčiau apie staigiai besikeičiančias tardytojų minas.) Nešėme jį nuo geležinkelio stoties iki pat Pažangos rūmų. Bet tai jau buvo senokai... Tas Vaitkus buvo perskridęs Atlantą! Jūs turbūt girdėjote apie jį?!

Tai buvo paskutinis lašas. Sykiu supuolė visi, tuo aiškiai išsидуodami, kad apie Vaitkų jie tikrai girdėjo.

– *Ja tebia, bliadį, nie ob étom sprášyvajū, paskūda! (Aš tavęs ne apie šitą klausiu!)* – perpykęs spiegė tardyto-jas...

Darbavosi kumščiais ir kojomis su komjaunuoliška ugnele. Po tokio „dušo“ iš kabineto į koridorių buvau išvilktas už parankių ir kaip šuo numestas pasienyje į senąją vietą. Už savo pasakėlę apie Vaitkų buvau neblogai aptalžytas. Ypač perštė-jo sumuštą veidą, bet kaulai, ačiū Dievui, liko sveiki. Laižiausi žaizdas ir galvojau, kas gi juos labiau įsiutino:

ar tai, kad aš „nepažįstu“ Mečislovo Vaitkaus, ar kad Feliksas Atlantą visgi perskrido... Buvo pikta, kad tie rupūžės tik taip įvertino mano kuklius aktori-nius sugebėjimus, kažkada vaikystėje puoselėtus kalėdiniuose vaidinimuose Zarasų mokykloje.

Taip bemintydamas po truputį atsigavau: ausyse jau ne taip spengė, atmerkiau savo užtinusias akis ir nužvelgiau aplinką. O ši pasirodė maloniai pakitusi: be NKVD sargybi-nio, mano „gyvenamajame“ koridoriuje sėdėjo dar viena „viešnia“. Priešais, iš kitos koridoriaus pusės, į mane atidžiai ir gailestingai žiūrėjo graži Kauno poniutė (senąja prasme). Ji turbūt skaičiavo sirpstančias mėlynės ant mano fizionomijos. Atrodė, tarsi jos veidu rieda ašaros. Gal iš gailėsčio (jeigu aš apie save ne per gerai galvo-jau), o gal ir iš baimės, kad ir jai pačiai gresia tokius „malonumus“ pajusti. Galbūt šungalviai tyčia išprovokavo mano sumušimą, kad svetima sąskaita šią moterį įbaugintų ir palaužtų? Į šį klausimą galėtų atsakyti tik jie patys.

Po kiek laiko atsikvošėjęs paban-džiau ją prakalbinti. Tai reikėjo daryti labai atsargiai, kad niekas nepastebė-tų. Buvo dienos metas ir po korido-rių, kaip įprasta, zujo įvairūs tipeliai. Budinčiojo enkavėdisto staliukas buvo gana toli, už kokių 7–8 metrų ir, prie-do, šis nekreipė į mus didelio dėmesio. Todėl aš, jau sėdėdamas ant grindų, ir atsikusęs į budintįjį, tyliai paklausiau moteriškės:

– Iš kur jūs? Už ką čia pakliuvote?

Protarpiais nutildama, kai šmirinė-jantys enkavėdistai praslinkdavo visai arti, moteris man nuoširdžiai išpasa-kojo savo „kaltes“. O aš, stebėdamas aplinką, tik klausiausi. Išaiškėjo, kad ši simpatinga ponia buvo žinoma Kauno teatro aktorė–dainininkė. Ji prisistatė, bet aš jau nepamenu nei jos vardo, nei pavardės. Ji taip pat buvo atvežta tardyti; ir po pirmojo tardymo buvo čia laikinai pasodinta.

Moteris papasakojo, kad buvo vie-name Kauno menininkų pokylyje, Ža-liakalnyje, Antano Kučingio namuose, kur daugiausiai buvo susirinkę teatra-lai. Be kitų žymių aktorių ir dainininkų, neskaitant paties šeimininko, ten buvo ir Kipras Petrauskas. Prie vaišių

Ramūno Vaitkaus pieš.

Neprisiesime!

1655

m. rugpjūčio 10-ąją į užgrobtą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) sostinę įvažiavo Maskovijos caras. Prasidėjo Vilniaus okupacija, trukusi apie šešerius metus. „Atsidūrę Vilniuje, Maskvos žmonės pradėjo įvedinėti jame, kaip nuo seno buvo įpratę, ir maskvietišką tvarką...“ – rašė XIX a. rusų istorikai. Tačiau okupuoto Vilniaus vaivada netrukus susidūrė su netikėta problema: išlikę gyvi visų luomų gyventojai masiškai atsisakinėjo prisiekti ištikimybę carui. O kadangi tokius buvo prisakyta suimti, sostinės kalėjimai greitai persipildė. Tuomet sutrikusiam vaivada caras įsakė vilniečius maskvėnų pusėn palenkti gerumu. Pademonstruoti gerumą maskvėnams buvo gana sudėtinga – mažesnius atėjūnų būrius vietiniai nuolat užpuldinėjo net Vilniaus priemiesčiuose, jau nekalbant apie apylinkes. Tad mieste įsikūrę maskvėnai praktiškai tapo sala priešiškame vandenyne – aplinkui Vilnių plytėjo 40–60 km dykra. Patys okupantai nuolat pusiau badavo, dezertyruodavo, už maistą pardavinėdavo net ginklus. Bijodami sukilimo, maskvėnai nuolat šniukštinėjo miestiečius ir atiminėjo visus rastus ginklus. 1660-aisiais carui pranešta, kad Vilniaus įgula iškasė dvi paslėptas patrankas, surinko iš vilniečių 71 kardą, 118 šautuvų ir 6 lankus su 500 strėlių. Dėl užpuolimų grėsmės dieną naktį apsistačiusiems sargybiniais maskvėnams itin greitai eikvojosi dagtis (norint visada po ranka turėti paruoštus šaudyti to meto ginklus, ji turėjo nuolat rusenti). Kaip izoliuotas nuo vietinių buvo caro paskirtas miesto valdytojas, rodo tai, jog net dvejus metus niekaip negalėjo surasti žmogaus, kuris jam sutiktų vertėjauti iš lenkų kalbos.

1660 m. gegužės 9-osios naktį prie Vilniaus slapta prisiartinio LDK kariuomenės dalinys. Miestiečiai nugirdė vartų sargus ir dvi valandas prieš švintant LDK kariai įsiveržė į miestą. Po trumpų gatvių kautynių maskvėnai buvo suvyti į Vilniaus pilis...

Šaltinis: KULIKAUSKAS, Gediminas. *Respublika prieš Maskvą: Lietuvos–Lenkijos valstybės kovų, žygių ir mūšių su maskvėnais istorijos.* Vilnius: „Obuolys“, 2017